

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ГУМЕНЮК ІВАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
менеджменту та поведінкової
економіки,
д-р. екон. наук, професор
_____ О.А. Дороніна
« ____ » _____ 20__ р.

**ПОБУДОВА СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ**

Спеціальність 051 Економіка
ОП «Управління персоналом та економіка праці»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
І.В. Панченко, доцент кафедри
менеджменту та поведінкової
економіки, канд. екон. наук,
доцент

(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2021

АНОТАЦІЯ

Гуменюк І.О. Побудова сучасної моделі соціальної політики України. Спеціальність 051 Економіка. Освітня програма «Управління персоналом та економіка праці». Донецький Національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

В роботі визначено теоретичну сутність соціальної політики, умови її формування та інструменти, що використовуються в межах вирішення соціальних проблем України.

Проаналізовано стан соціального захисту населення України. Виявлено основні проблеми на шляху реалізації соціальної політики країни. Досліджено структуру та механізм соціальної політики України.

Визначені перспективні напрями покращення соціальної політики України в контексті її переходу до більш сучасної моделі. Запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності соціальної політики в межах конкретного проекту.

Ключові слова: соціальна політика, соціальний захист, соціальна відповідальність, соціальна безпека, політика, пільги.

78 с., 13 табл., 5 рис., 5 дод., 30 джерел.

Humeniuk I. Construction of a modern social policy model of Ukraine. Specialty 051 Economics. Educational Program «Personnel Management and Labor Economics». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

The paper identifies the theoretical essence of social policy, the conditions of its formation and the tools used in solving social problems of Ukraine.

The state of social protection of the population of Ukraine is analyzed. The main problems on the way of realization of the social policy of the country are revealed. The structure and mechanism of social policy of Ukraine is studied.

Promising directions for improving Ukraine's social policy in the context of its transition to a more modern model have been identified. Recommendations for improving the effectiveness of social policy within a specific project are proposed.

Keywords: social policy, social protection, social responsibility, social security, policy, benefits.

78 p., 13 tabl., 5 fig., 5 applications, bibliography: 30 items.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	7
1.1 Теоретична сутність поняття «соціальна політика».....	7
1.2 Умови формування та інструменти здійснення соціальної політики.....	19
1.3 Зарубіжний досвід формування моделі соціальної політики країни.....	28
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	39
2.1 Характеристика соціального захисту населення в Україні	39
2.2 Аналіз структури та діяльності суб'єктів соціальної політики України.	44
2.3 Аналіз ключових проблем соціальної політики в Україні.....	50
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	60
3.1 Напрями покращення соціальної політики України	60
3.2 Розробка соціально-орієнтованого проекту «Знання поколінь».....	67
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ.....	79
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день соціальна сфера України на жаль не показує усього свого потенціалу та має багато внутрішніх проблем. Така ситуація є вкрай негативною так як соціальна сфера одна з тих основних галузей розвитку України як держави і включає в себе її потенціал та швидкість змін які визначаються результатами ефективного використання соціальної сфери через налагоджену соціальну політику. Аналіз та дослідження наявних проблем, а також пошук їх рішення це основа даної наукової роботи. Слід пам'ятати що якщо робити аналогію, то харчова галузь забезпечує виживання населення та його зростання, промислова галузь підтримує економіку країни та розширення інфраструктури, а соціальна галузь розвиває таланти, менталітет та саме вона зберігає в собі потенціал майбутнього розвитку країни, тому зневажання соціальною політикою і не використання усього її потенціалу і є одним з тих обмежень яке не дозволяє Україні зрівнювати себе з Німеччиною, Швейцарією та іншими розвинутими країнами. Для демонстрації реального впливу соціальної політики на розвиток України, в роботі було досліджено та запропоновано декілька проектів покращення соціальної політики в Україні, особливо детально був розглянутий проект «Знання поколінь».

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сутності, структури та інструментарію сучасної соціальної політики України та визначення перспективних напрямів її удосконалення.

Для досягнення поставленої мети в роботі було означено наступні **завдання:**

- дослідити теоретичну та організаційну сутність соціальної політики;
- визначити умови формування соціальної політики та її інструментарій, що використовується для врегулювання проблем соціальної сфери;
- розглянути зарубіжний досвід формування ефективних моделей соціальної політики;

проаналізувати стан соціального захисту в Україні за основними кількісними та якісними характеристиками;

охарактеризувати структуру соціальної політики України та основні напрями її реалізації;

визначити ключові проблеми соціальної політики України;

обґрунтувати та запропонувати напрями удосконалення соціальної політики в нашій країні;

використати проєктний підхід при розробці пропозицій щодо побудови ефективної моделі соціальної політики України.

Об'єктом дослідження є соціальна політика України.

Предметом дослідження є структурна модель, інструментарій, умови формування, чинники впливу та сучасні підходи до побудови ефективної моделі соціальної політики в Україні.

В роботі використані наступні **методи дослідження**: економіко-статистичний аналіз, теоретичний аналіз та систематизація, абстрактно-логічний метод дослідження та проєктний підхід.

Теоретичне значення отриманих результатів. Проведене дослідження містить теоретико-методологічні напрацювання, що сприятимуть подальшому розвитку науково-дослідницьких концепцій покращення соціальної політики в Україні.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені і представлені в роботі науково-практичні рекомендації сприятимуть вирішенню проблем пенсійного забезпечення, системи освіти та якості освіти молоді та інших питань в межах реалізації соціальної політики України.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних посилань та додатків. Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок, 13 таблиць, 5 рисунків, 5 додатків. Список використаних посилань представлений у 30 джерелах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Теоретична сутність поняття «соціальна політика»

В науковій літературі поширена думка про те, що соціальна політика у своєму сучасному розумінні з'явилась зовсім недавно, в ХХ ст., напевно в другій його половині. У той же час, за твердженням Т. Сидорина, «історія подає нам приклади поступового формування її концептуального розуміння і побудови як державної соціальної доктрини, соціальної методології, моделі і, нарешті, теорії держави загального добробуту, до якої звелася багатовікова історія розвитку соціальної політики як діяльності по забезпеченню соціальної стабільності і соціального добробуту з подальшим включенням таких феноменів, як солідарність, економічна і соціальна захищеність, індивідуальна і суспільна відповідальність тощо» [1, с. 13]

Найбільш приближена до істини точка зору, за якою соціальна політика починає своє формування лише за час переходу європейських держав до індустріальної стадії розвитку, разом з виникненням правової держави, сучасної системи права, громадянського суспільства, демократичних засад. Соціальна політика об'єднується в загальну систему державної політики, а за рахунок громадянського суспільства, яке формується, збільшує свої можливості та розповсюдження на різноманітні недержавні об'єднання і групи. Як пише М. Григор'єва, «проблематика власне соціальної політики оформлювалася протягом ХІХ-ХХ ст. у зв'язку зі зростанням масштабів державного втручання в суспільні процеси, що сприяло виокремленню соціальної політики зі всього комплексу суспільного регулювання в самостійний напрям, що охоплює своїм впливом специфічну сферу людського життя і діяльності. Поява самого поняття «соціальна політика» пов'язана з формуванням у Європі другої половини ХІХ ст. теорії і практики соціальної держави, яка активно втручається в суспільні процеси з метою їх регулювання

і стабілізації. Нові функції держави, що виникли у зв'язку з її соціалізацією і набули більш системного і якісного характеру, об'єдналися в термін «соціальна політика» [1, с. 13].

Загальноприйнятого або найширше вживаного визначення соціальної політики не існує - так стверджує англійський дослідник Теренс М.Ганслі [4]. У різних країнах визначають це поняття по-різному, хоча значна частина цих трактувань є досить схожою та має спільні положення. У багатьох визначеннях поняття соціальної політики пов'язане з низкою заходів уряду та інших організацій, спрямованих на підвищення добробуту і задоволення потреб як найменш захищених груп і індивідів, так і населення в цілому. Необхідність соціальної політики в суспільстві зумовлюється існуванням соціальної нерівності та обмеженим обсягом ресурсів, тому однією з найважливіших функцій соціальної політики є функція перерозподілу. Український дослідник А.Крупнік пропонує наступну класифікацію визначень соціальної політики держави, а саме:

- перша, найбільш різноманітна група походить із ототожнення соціального та суспільного, тобто соціальна політика розглядається як «суспільні дії з рішення проблем, які стосуються всього суспільства». Мета соціальної політики - сприяти досягненню цілей суспільства;

- друга група враховує, в першу чергу, соціально-трудові відносини та орієнтована на їхню стабілізацію, регламентування відносин праці та капіталу, виключаючи екстремістські або радикальні варіанти розв'язання протиріч;

- третя група концепцій розглядає соціальну політику як вид суспільної діяльності, яка орієнтована на потенційно соціально небезпечні верстви населення - непрацездатних, маргіналів, декласованих елементів, щоб через систему державної допомоги та суспільної благодійності забезпечити цим верствам мінімально прийнятний рівень задоволення їхніх потреб, добробуту і таким чином захистити заможні верстви від «можливої неконтрольованої люті»;

- четверта група концепцій розглядає соціальну політику як інструмент, який пом'якшує негативні наслідки індивідуальної та соціальної нерівності через систему перерозподільчих заходів. Як правило, дії в рамках такого підходу мають на меті втримати диференціацію доходів різних верств населення в безпечних межах, а засобом виступає податкова політика; - п'ята група виходить із принципів соціальної справедливості та соціального партнерства як базових цінностей сучасного громадянського суспільства та соціальної держави [5, с. 6-7].

У навчальному посібнику «Управління соціальним і гуманітарним розвитком» [6] автори розглядають соціальну політику як суспільний феномен, що поєднує в собі різноманітні, багатофакторні складові: конституційно-правові, інституціональні, управлінсько-регулятивні, саморегулятивні, глобальні, національні, державні, наддержавні, громадські, гуманістичні, праксеологічні (ціннісні), комунікативні тощо. В результаті виділяють вузьке і широке розуміння соціальної політики.

У вузькому розумінні соціальна політика - це цілеспрямована діяльність, що має за мету здійснення соціального захисту, створення умов для формування безпечного соціального середовища людини, забезпечення соціальної безпеки. Соціальна політика в такому аспекті являє собою комплекс заходів, спрямованих на створення системи соціальних амортизаторів суспільних, зокрема ринкових ризиків, формування соціальних стандартів тощо. Тобто, соціальна політика у вузькому значенні - це діяльність суб'єктів соціально-політичного життя по формуванню соціальної безпеки людини і суспільства.

У широкому розумінні соціальна політика - це система цілеспрямованої діяльності суб'єктів, що сформувалася в суспільстві на певному етапі його розвитку, здійснюється на основі певних принципів і засад, спрямована на соціальний розвиток, забезпечення оптимального функціонування і розвитку соціальних відносин. В такому аспекті соціальна політика - це система управлінських, регулятивних, саморегулятивних способів та форм діяльності

суб'єктів, сукупність принципів, рішень, дій, що знаходять втілення в соціальних програмах і соціальній практиці з метою задоволення соціальних потреб, збалансованості соціальних інтересів людини, соціальних груп суспільства, досягнення соціальних цілей, вирішення соціальних завдань, формування соціальних цінностей. У широкому розумінні соціальна політика - це система інституційних і надінституційних, державних і громадських, суспільних і особистих, індивідуальних способів і форм діяльності, спрямованих на соціальний розвиток, створення умов для всебічної самореалізації соціального потенціалу людини, її сутнісних сил [6, с. 74-75]. Соціальна політика становить систему заходів і механізмів, а також сукупність дій держави, спрямованих на регулювання та розвиток соціальної сфери з метою підвищення добробуту населення [2].

Об'єктом соціальної політики є процеси соціального розвитку, зокрема соціальні відносини, процеси життєдіяльності соціуму, що безпосередньо чи опосередковано впливають на формування соціальної безпеки людини, задоволення нею своїх соціальних потреб та інтересів, освоєння і творення соціальних цінностей [6, с. 75].

У соціологічному розумінні об'єктом соціальної політики є соціальна сфера суспільства, яка охоплює соціальну структуру, умови праці і життя, соціальні відносини, соціальні норми і соціальні інститути, що регулюють процес постійного виробництва цих складових.

Соціальна структура - це такий спосіб спільної діяльності людей, при якому вона набуває форми жорстко упорядкованого, регульованого, скоординованого цілого, спрямованого на досягнення конкретних цілей суспільства або окремих його груп. Аналіз соціальної структури включає вивчення соціального складу, соціальних зв'язків і відносин, соціальних норм, усталеності, стабільності організації, режиму керування, системи мотивації, символіки, традицій, способу життя [2].

Соціальний склад виражає приналежність індивіда до тієї або іншої групи за визначеними індикаторами. У цьому плані виділяють демографічну

(стать, вік), професійно-кваліфікаційну (професія і класність), освітню, етнічну (приналежність до нації або етнічної групи), поселенську (місто, селище міського типу, село) групи. Знання соціального складу дозволяє керівництву фірм, корпорацій, підприємств грамотно розподіляти навантаження на працівників, обґрунтовано складати графіки роботи, відпусток і т.п.

Важливим елементом соціальної структури є соціальна стратифікація, що виражає відносини соціальної нерівності в суспільстві, інституті, організації в залежності від обсягу влади, економічного становища, рівня освіти, престижу професії. На рівні соціальної групи стратифікація виявляється через постійне відтворення ієрархічно розташованих соціальних позицій (статусів), соціальних ролей (функціональне становище людини у відповідності з її статусом), форми діяльності (офіційні і неофіційні), правила взаємовідносин, лідерство, престиж, службову кар'єру, систему винагород, стиль поведінки, спосіб життя і т.п.

Говорячи про соціальну структуру як об'єкт соціальної політики, слід підкреслити особливу роль класової структури в перехідних суспільствах.

До об'єктів соціальної політики належать різні категорії населення, які виділяються на основі критеріїв, форми, інтенсивності вияву потреб. У відповідності з названими показниками можна виділити такі групи населення.

До соціально-вікових груп населення відносяться наступні:

1. Діти. Їх основні потреби: медичне обслуговування; соціальне обслуговування, навчання.
2. Молодь. Її основні потреби: освіта; робота; дозвілля.
3. Люди похилого віку. Їхні основні потреби: соціальне забезпечення; охорона здоров'я; задоволення психологічних потреб.
4. Сім'я. Її потреби: матеріальне забезпечення; житлове будівництво; охорона здоров'я.
5. Колективи підприємств, установ, організацій. Їхні потреби: забезпечення зайнятості; охорона праці; організація відпочинку.

6. Соціально-професійні групи: Різні професійні групи, які складаються на основі галузі праці, умов праці, а також спільного способу життя.

7. Територіальні групи: Мешканці різних регіонів: Захід, Схід, Південь, Північ, мешканці міст та селищ.

До суб'єктів соціальної політики перехідного суспільства відносяться державні установи, політичні партії, профспілки, громадські об'єднання. Відрізняють основні й похідні суб'єкти в залежності від рівня відповідальності за розробку та впровадження цілей соціальної політики. Слід відзначити слабку сформованість недержавних інституцій як суб'єктів соціальної політики. [2]

Зміст соціальної політики як регулятора розкривається через канали взаємозв'язку і функції її суб'єктів стосовно соціальної сфери суспільства [7].

М.Панченко, аналізуючи сутність державного управління соціальною сферою, виділяє дві основні особливості соціальної політики на сучасному етапі державотворення України:

а) соціальна політика розглядається як політика держави, внаслідок чого громадянське суспільство не може виступати в якості її повноправного суб'єкта. Взаємодія органів державної влади, суб'єктів господарювання і населення в рамках соціальної політики виявляється в тому, що держава визначає і забезпечує єдині мінімальні соціальні стандарти, контролює реалізацію встановлених соціальних гарантій і визначає генеральний напрямок розвитку соціальної політики;

б) соціальна політика трактується не як політика підтримки всіх громадян, а діяльність держави, спрямована на соціально уразливі верстви населення [8].

Такий підхід, на думку М.Панченка, виключає значну частину громадян країни з об'єктної сфери соціальної політики на державному рівні. При цьому людина не здобуває достатніх підстав для перетворення з об'єкта на суб'єкт соціальної політики.

Варто зауважити, що ефективність і результат здійснення соціально-політичних перетворень на етапі сучасного державотворення вирішальним чином залежить від цілеспрямованості, ініціативності, активності суб'єктів політики, включаючи соціальну. Модель соціальної політики тієї чи іншої держави залежить не тільки від ступеня соціальної орієнтації влади, але й від рівня соціальної активності і політичної свідомості людини як громадянина своєї держави. Тобто, необхідною умовою соціального прогресу має бути врахування потреб та інтересів людини як суб'єкта і об'єкта соціальної політики у прийнятті політичних рішень, за допомогою яких держава впливає на перерозподіл ресурсів і забезпечує прийнятний рівень добробуту для кожної людини [9].

Соціальна політика, здійснювана всіма зацікавленими суб'єктами, покликана удосконалювати спосіб життя людей, розвивати їхні позитивні якості: працьовитість, суспільну активність, відповідальність і моральність [10, с. 41]. Проте вміння адаптуватися до швидких соціальних змін у більшості громадян України поки ще не сформувалося, констатує М.Панченко. Він зазначає, що головним протиріччям сучасної соціальної політики є протиріччя між установкою на особисту відповідальність за свій добробут, що поступово формується, та слабкою соціальною позицією більшості громадян, що потребують державного соціального забезпечення. Дослідник наголошує на необхідності побудови нової, цілісної концепції соціальної політики, яка б сполучала в собі конструктивну й захисну функції: створення можливостей для реалізації здібностей громадян, прояву їхньої соціальної активності й одночасно, доступність основних життєвих благ для більшості населення з гарантією необхідного рівня соціального захисту [8].

Метою соціальної політики стає створення умов для стабільного соціального розвитку, формування та оптимального функціонування соціальних відносин, всебічного розкриття, самореалізації творчого соціального потенціалу людини, особистості, її сутнісних сил. Цілі соціальної політики перехідного періоду можна розподілити на стратегічні і поточні.

- Цілі стратегічного характеру: - наповнення реформ соціальним змістом;
- розвиток демократії, забезпечення прав і свобод, формування громадянського суспільства;
 - активізація соціальної ролі держави, відпрацювання механізму взаємодії держави і суспільства в соціальній сфері;
 - забезпечення гідних і безпечних умов життя та праці, зростання добробуту громадян;
 - створення кожній людині можливостей реалізувати її здібності, одержувати дохід відповідно до результатів праці, компетентності, таланту;
 - стимулювання мотивації до трудової та підприємницької діяльності, становлення середнього класу;
 - забезпечення відтворення населення, оптимізація ситуації на ринку праці; - гармонізація відносин між різними соціальними групами, формування почуття соціальної солідарності;
 - формування ефективної системи соціального захисту населення; - реформування пенсійної системи;
 - розвиток соціальної інфраструктури, створення умов для виховання, освіти, духовного розвитку дітей, молоді;
 - зміцнення сім'ї, підвищення її ролі в суспільстві. Цілі поточного характеру:
 - погашення заборгованості із заробітної плати та соціальних виплат;
 - забезпечення прожиткового мінімуму;
 - боротьба з бідністю, надання адресної допомоги;
 - захист громадян від інфляції за допомогою своєчасної індексації доходів;
 - обмеження безробіття та стимулювання зайнятості населення;
 - створення екологічно та соціально безпечних умов життя;
 - запобігання соціальній деградації тощо [11].

Що ж стосується конкретних завдань соціальної політики, то основними із них в умовах українського суспільства на етапі його трансформації є:

створення умов для соціального розвитку і, насамперед, реалізації соціального потенціалу людини; сприяння розвитку соціальних відносин; створення умов для розвитку соціально-ринкових відносин, перетворення соціальних чинників в одну з домінант економічного зростання; розвиток соціально-трудова відносин; реформування системи соціального захисту, соціального страхування, пенсійного забезпечення; посилення адресності підтримки соціально незахищених верств населення; реформування ринку праці та зайнятості населення, забезпечення випереджаючого зростання вартості робочої сили; реформування системи охорони здоров'я; здійснення активної демографічної політики тощо

На думку Л.Ярової, можна виділити наступні завдання соціальної політики України:

- проведення активної політики на регіональному рівні щодо поліпшення соціальної підтримки населення, створенню умов для реалізації його можливостей самостійно забезпечити свій добробут;
- повноцінне формування й дія механізму соціального захисту неблагополучних і вразливих категорій населення;
- інституціональні перетворення в соціально-побутовій інфраструктурі й соціально-культурній сфері з метою розширення можливостей одержання відповідних послуг населення, підвищення якості обслуговування жителів країни [12].

Відомий канадський фахівець із проблем соціальної політики Т.М.Ганслі відносить до ознак і функцій соціальної політики як регулятора:

- «заходи і програми, безпосередньо спрямовані на забезпечення соціальних винагород у формі прибутку або послуг, включно з освітою, здоров'ям, соціальним захистом та персональними соціальними службами (догляд за людиною, розвиток людини, реабілітація і профілактика);
- заходи, що регулюють приватну поведінку для потреб досягнення соціальних цілей, як-от прав та обов'язків громадян, забезпечення прав

людини та правосуддя, заходи працевлаштування, заходи для захисту споживачів, заходи стосовно сім'ї;

- соціальні та інші місцеві заходи, як, наприклад, заходи з метою перерозподілу податків, фінансові заходи для надання робочих місць, забезпечення доступності перевезень, заходи з забезпеченням прав орендарів тощо» [4, с. 13].

О.Омельченко були виділені такі групи функцій соціальної політики:

I група - функції забезпечення - ті дії та заходи держави, які спрямовані на встановлення і забезпечення кожному члену суспільства мінімальних гарантій для задоволення органічних потреб;

II група - функції безпеки та стабільності - ті дії та заходи держави, які спрямовані на забезпечення соціальної стабільності суспільства, політичної стабільності, соціальної, екологічної, економічної безпеки;

III група - функції розвитку - ті дії та заходи держави, які спрямовані на розвиток усіх сфер соціальної інфраструктури;

IV група - функції удосконалення - ті дії та заходи держави, які спрямовані на створення відповідних умов для розвитку та реалізації потенціалу окремої особистості та суспільства в цілому.

Таким чином, виконання соціальною політикою усіх функцій у комплексі забезпечує формування відповідних умов для всебічного розвитку особистості та людського капіталу країни загалом.

Реалізація соціальної політики передбачає існування певного плану дій, послідовності заходів. Інструментом здійснення цих заходів може стати програмування соціального розвитку, яке передбачає формулювання цілей, визначення фінансових, організаційних, інформаційних засобів їх досягнення і реалізується у формі розробки соціальних програм. О.Омельченко вважає доцільним розглядати соціальну програму як упорядковану послідовність конкретних узгоджених та пов'язаних між собою заходів, спрямованих на об'єкт соціальної політики задля досягнення поставлених цілей у зазначений строк [2].

Основними аспектами, які визначаються в таких програмах, повинні бути:

- проблеми, що вирішує програма;
- тривалість її дії; вибір кола осіб, на яких спрямована дія;
- принципи надання соціальної допомоги;
- джерела фінансування.

Соціальне управління та регулювання є основним механізмом, інструментом реалізації соціальної політики.

Умови реалізації соціальної політики

Важливою умовою ефективної реалізації соціальної політики є створення в суспільстві сукупності об'єктивних і суб'єктивних умов

До об'єктивних умов реалізації соціальної політики належать:

трансформація суспільних відносин і насамперед формування соціально-ринкової економіки, повноцінного інституту власності (зокрема, приватної);

утвердження процесів соціально-трудової мобільності, політичної структурованості суспільства, нової системи духовних, ціннісних орієнтацій.

Соціальна політика є важливою умовою формування в суспільстві соціальних відносин, нової якості соціального буття.

До суб'єктивних умов реалізації соціальної політики належать:

використання в соціальній політиці адекватних принципів, способів і форм цілеспрямованої управлінської, регулятивної діяльності з освоєння й творення соціального буття, які відповідали б вимогам об'єктивних законів суспільного соціального розвитку;

сприяння засобами регулятивної політики своєчасному розв'язанню суперечностей у соціальній сфері;

утвердження динамізму в механізмі власне управлінської регулятивної діяльності, спрямованої на розвиток соціального буття, соціальної сфери;

викорінювання форм і методів командно-адміністративного, директивного управління;

децентралізація соціальної політики;

розв'язання суперечностей між новими (значною мірою соціально-ринковими) відносинами й проявами директивного управління, пасивного характеру соціальної політики.

Неодмінною умовою ефективної реалізації соціальної політики є соціальний моніторинг, що передбачає систематичний аналіз процесів соціальної сфери, соціального буття, що постійно змінюється і зумовлює зміст соціального регулювання, суб'єктивної діяльності суспільства, людини. Суттєвим у соціальній політиці є своєчасне внесення коректив у зміст і форми соціального регулювання процесів розвитку соціального буття, від яких безпосередньо чи опосередковано залежить задоволення соціальних потреб людини й суспільства, соціальна безпека особистості.

Умовою оптимізації соціальної політики є глибоке знання її суб'єктами не лише закономірностей і тенденцій суспільного розвитку, що детермінують процес реалізації особистістю свого соціального потенціалу, а й інших процесів життєдіяльності суспільства, які впливають на соціальне становище, добробут, самопочуття людини. Отже, у реалізації соціальної політики необхідно максимально повно враховувати об'єктивні та суб'єктивні умови, які визначають стан розвитку соціальних відносин, а також активно впливати на ці відносини з метою ефективного й оптимального їх функціонування. [2]

Важливими умовами ефективної реалізації соціальної політики є такі:

утвердження динамічності механізму регулятивної діяльності, спрямованої на збагачення соціального потенціалу суспільства;

пошук її ефективних способів і форм, усунення невиправданих і малоефективних, насамперед консервативних методів регулювання, що гальмують процес утвердження цінностей соціального буття;

відмова від форм і методів управління, що породжують соціальне відчуження людини.

У сучасних умовах несприятливі тенденції й труднощі в соціальній сфері виникають через застосування форм і методів директивного управління,

спробу наповнити нові форми соціальної політики старим змістом, абсолютизацію її малоефективних засобів, недооцінку гнучких та ефективних форм соціального регулювання, самореалізацію особистістю власного соціального потенціалу, недостатній розвиток активних складових соціальної політики, переважання в ній пасивних форм.

1.2 Умови формування та інструменти здійснення соціальної політики

Важливою умовою успішного здійснення соціальної політики є створення в суспільстві сукупності об'єктивних і суб'єктивних факторів.

а) До об'єктивних умов соціального розвитку та здійснення соціальної політики відносять:

- трансформація суспільних відносин і, насамперед, формування стабільної соціально-ринкової економіки на основі багатоманітних відносин власності і, перш за все, утвердження в Україні повноцінного інституту приватної власності як основи ринкових перетворень, запровадження принципово нового способу упорядкування економічних відносин - ринкової саморегуляції (на основі процесів соціального управління, державного регулювання економіки та об'єктивної саморегуляції економічного розвитку);
- реформування соціальних (соціально-класових, соціально-трудова, сімейно-шлюбних, територіально-поселенських) відносин українського суспільства і, насамперед, соціально-класової структури за вирішальної ролі середнього класу на основі динамічних процесів соціальної мобільності;
- реформування політичної системи суспільства і, насамперед, базової складової політичних відносин - системи владних відносин, утвердження в суспільстві чинників саморегуляції політичного життя - системи стримувань і противаг;

- створення умов для динамізації духовного розвитку суспільства, реалізації людьми свого духовного потенціалу, духовної культури, формування нової системи світоглядноціннісних орієнтацій.

б) До суб'єктивних умов процесу соціального розвитку здійснення соціальної політики належать:

- здійснення соціального управління, реалізація соціальної політики на основі сучасних механізмів, інструментів, цілеспрямованої управлінської, соціальної діяльності, спрямованої на соціальний розвиток, освоєння суспільного буття, які були б адекватні вимогам об'єктивних закономірностей суспільного та соціального прогресу;

- недопущення в процесі соціального управління та реалізації соціальної політики щодо упорядкування процесів соціального розвитку застарілих механізмів та інструментів форм і методів директивного управління, здійснення децентралізації соціальної політики;

- забезпечення засобами соціального, державного управління умов для своєчасного вирішення суперечностей між новими суспільними відносинами в країні й проявами директивного управління в сфері суспільного і соціального розвитку зокрема [6, с. 77-78].

З огляду на зазначені суб'єктивні умови процесу соціального розвитку, здійснення соціальної політики завданням усіх суб'єктів упорядкування процесів соціального розвитку є забезпечення чіткого функціонування системи соціальнополітичних інститутів, які є її суб'єктами, здійснення координації, узгоджувальної діяльності різних елементів системи, усвідомленої спрямованості їх зусиль, формування оптимального співвідношення і підтримання необхідних пропорцій між ними, приведення до стрункої системи різноманітних дій усіх її учасників, спрямування різних форм, методів, засобів на одержання очікуваних результатів в соціальній сфері.

Головним завданням соціальної політики, спрямованої на соціальний розвиток, є досягнення відповідності, адекватності цілеспрямованої діяльності

її суб'єктів, спрямованої на соціальний розвиток, і, насамперед соціальної сфери, вимогам об'єктивних закономірностей суспільного, соціального прогресу, сучасній логіці розвитку цивілізації.

Неодмінною умовою успішної реалізації соціальної політики є соціальний моніторинг, що проявляється в систематичному аналізі процесів соціального розвитку, які постійно змінюються і обумовлює зміст соціального регулювання, суб'єктивної діяльності суспільства, людини. Суттєвим у соціальній політиці є своєчасне внесення коректив у зміст та форми соціального регулювання тих процесів соціального розвитку, які безпосередньо чи опосередковано впливають на задоволення соціальних потреб людини і суспільства, соціальну безпеку особистості. [2]

Умовою оптимізації соціальної політики є глибоке знання її суб'єктами не тільки закономірностей і тенденцій суспільного, соціального розвитку, що детермінують процес реалізації особистістю свого соціального потенціалу, а й інших різноманітних процесів життєдіяльності суспільства, які справляють вплив на добробут, соціальне самопочуття людини. Таким чином, завдання полягає у тому, щоб максимально повно враховувати у реалізації соціальної політики об'єктивні та суб'єктивні умови, які визначають стан соціального розвитку, а також активно впливати на них з тим, щоб ефективно й оптимально відбувався процес його функціонування.

Важливими умовами ефективної реалізації соціальної політики є: утвердження динамізму, механізму регулятивної діяльності в сфері соціального розвитку, збагачення соціального потенціалу суспільства, пошук її ефективних способів, форм, усунення тих форм, що не виправдали себе, малоефективних, тим більше - консервативних методів регулювання, що гальмують процес утвердження цінностей соціального буття, відмова від будь-яких форм і методів управління, що породжують соціальне відчуження людини. До причин виникнення несприятливих тенденцій і труднощів в сфері соціального розвитку в сучасних умовах слід віднести застосування форм і методів директивного управління, спроба наповнити нові форми соціальної

політики старим змістом, абсолютизація її малоефективних засобів, недооцінка гнучких та ефективних форм соціального регулювання, самореалізації особистістю свого соціального потенціалу, недостатній розвиток активних складових соціальної політики, переважання в ній пасивних форм тощо [6, с. 77-79].

Особливості реалізації соціальної політики в контексті демократизації політичного життя сучасної України проявляються в оптимізації процесів соціально-політичного реформування, що виявляється на рівні розширення суб'єктного поля соціальної політики, визнання гуманістичної основи перетворень у соціальній сфері, зміни пріоритетів і принципів соціального буття. Проте у реалізації соціальної політики в її наявному оформленні мають місце негативні наслідки демократизації. Головними з них є відсутність єдиної стратегії в соціальній сфері, що призводить до прийняття ситуативних рішень, зумовлених політичною кон'юнктурою та спрямованих на тимчасове поліпшення життєвого рівня окремих категорій населення.

Демократизація суспільних відносин розширює горизонти людського виміру політики, зокрема соціальної. Перехід до демократії - не самоціль, а шлях створення цивілізованої сучасної системи, стабільної, здатної до саморозвитку та створення всіх необхідних умов для нормального життя людини

Важливим питанням соціальної політики постає проблема формування механізму її практичного впровадження. Однак ні зарубіжні, ні вітчизняні дослідження з проблем соціальної політики не дають чіткого визначення цього поняття, його елементного складу та алгоритму формування. Загалом у науковій літературі прослідковується два підходи: визначення механізму політики через вибір сукупності інструментів (Пол М.Браун, О. Іванова, Леслі А.Пал) та формування відповідного ресурсного забезпечення (П.Шевчук, М.Волгін та ін), які є досить звуженими й не враховують усіх аспектів реалізації політики. [2]

Соціальна політика знаходить свій вияв в управлінні, регулюванні соціальних процесів, а тому механізм її впровадження може бути визначено через механізм управління, регулювання, тобто тієї складової частини системи управління, що забезпечує вплив на фактори та чинники, від яких залежить результат функціонування та розвитку об'єктів соціальної політики.

При цьому прихильники першого підходу серед елементів механізму виділяють систему органів управління, відповідні підсистеми, структури цих органів та систему правових норм. Представники другого підходу визначають: систему управління, соціальні і правові норми, способи визначення цілей, управлінський процес; об'єкти, суб'єкти управління, взаємовплив між ними чи методи впливу; сукупність практичних заходів, засобів, важелів, стимулів, форм, способів впливу.

Дотримуючись структурно-функціонального напрямку, дещо ширше підходить до визначення механізму управління М. Круглов, який до його елементного складу відносить: цілі; завдання управління; фактори управління, тобто ті властивості та елементи об'єкту, його зв'язки з оточуючим середовищем, на які здійснюється вплив в інтересах досягнення поставлених цілей; методи впливу на ці фактори; ресурси управління, при використанні яких реалізується вибраний метод управління та забезпечується досягнення поставлених цілей.

Дотримуючись такого підходу, вихідними елементами для формування механізму управління соціальним розвитком є конкретний об'єкт соціальної політики та певні цілі щодо зміни стану цього об'єкта, які трансформуються в низку завдань управління. Далі мають бути визначені фактори управління, на які слід впливати з тим, щоб виконати ці завдання. Слід при цьому зауважити, що соціальна система є складним об'єктом управління, тому виявлення усієї сукупності факторів, які впливають на її функціонування та розвиток, потребує визначення певного ряду простих об'єктів, який може бути представлено у вигляді дерева чи сукупності взаємопов'язаних елементів. Це полегшує постановку конкретної цілі соціальної політики, визначення завдань

її досягнення та конкретизацію факторів, які забезпечують виконання поставлених завдань. Крім того, в умовах обмежених ресурсів постає завдання визначення пріоритетності факторів, значущість яких визначається цілями управління. Для досягнення кожної цілі існує свій ряд пріоритетності факторів, виявлення яких виступає одним з основних завдань формування конкретних механізмів управління соціальним розвитком [5, с. 141-142].

У відповідності до природи факторів управління вибираються методи впливу. Водночас слід зауважити, що в управлінні, регулюванні суспільних процесів широко використовуються різні види методів управлінського впливу, однак їх застосування має здійснюватися в комплексі, що забезпечить ефективність та дієвість механізму управління соціальними процесами.

Нарешті визначається сукупність ресурсів, за допомогою яких організовується управлінський вплив на фактори управління та які також можуть мати різну природу й формуються в результаті взаємного впливу. Якщо ж неможливо сформувати необхідний набір ресурсів, слід переглянути набір методів та факторів управління.

Результатом формування і дії механізму управління буде приведення стану об'єкта соціальної політики відповідно до поставлених цілей. Таким чином, комплексний механізм управління соціальним розвитком є сукупністю різних за природою способів цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на їх діяльність та на фактори й чинники, від яких залежить результат соціального розвитку, задля досягнення цілей соціальної політики.

При цьому залежно від факторів управління, які можуть мати економічну, соціальну, організаційну, політичну і правову природу, виокремлюють економічні, мотиваційні, організаційні, політичні та правові механізми, які формуються під впливом права та які мають застосовуватися у комплексі [5, с. 143].

Важливим при аналізі механізмів та інструментів соціальної політики є методи впливу на соціальні процеси. У загальноприйнятому розумінні термін «метод» означає спосіб чи прийом здійснення чого-небудь, засіб досягнення

поставленої мети. Виходячи зі специфіки управлінської або регулятивної діяльності:

Метод управління соціальним розвитком визначається як сукупність інструментів, важелів, засобів впливу на соціальні процеси та діяльність суб'єктів соціальної політики [5, с. 144].

В практиці управління напрацьовано цілий арсенал управлінських методів, однак єдиного підходу до їх класифікації не сформовано. Дослідники класифікують методи державного впливу на процеси суспільного розвитку за цілою сукупністю критеріїв, як-то: суб'єктів впливу (державні, громадські, ринкові); об'єктів впливу (галузеві, функціональні); характеру впливу (прямі, непрямі); рівнів впливу (загальнодержавні, місцеві); часу дії (довгострокові, короткострокові); масштабів втручання (загальні, часткові); способу прийняття (правові, неправові); характеру дії (стримувальні (обмежуючі), стимулюючі, комплексні).

Один із сучасних українських дослідників проблем соціального розвитку П.Шевчук, визначаючи цілі соціальної політики, вважає найголовнішою її метою - в межах усіх без винятку держав - надання особливого захисту та допомоги недієздатним та нужденним групам населення, не заперечуючи, щоправда, й такої мети як створення умов для розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, всебічного розкриття творчого соціального потенціалу людини, особистості, її сутнісних сил [11]. Відповідно, соціальну політику він вважає одним із видів регулювання держави, «яка називається державою загального добробуту та взяла на себе обов'язки забезпечувати певний добробут населення», відзначаючи водночас, що найбільш цілісним і лаконічним визначенням цього поняття слід вважати те, яке є ширшим, ніж держава загального добробуту, і включає програми, служби та заходи, що переслідують соціальні цілі, охоплюючи різноманітні сфери життєдіяльності членів суспільства (виробничу, духовну, побутову), регулюючи стосунки між суспільством,

колективом, особою не тільки у кожній із цих сфер, але й і в зонах їхньої взаємодії [13].

Інструменти соціальної політики - це специфічні засоби, знаряддя, за допомогою яких здійснюється реалізація соціальних зобов'язань держави [5, с.147].

Ефективність досягнення мети забезпечується правильним вибором сукупності інструментів. В свою чергу, вибір знаряддя політики має супроводжуватися відповіддю на запитання, яким фактично доступним є перелік інструментів управління.

Слід відмітити відсутність сталого підходу до визначення сукупності знарядь політики та їх групування, відмічається широкий спектр їх класифікації. Зокрема, залежно від ступеню законного примусу виділяють саморегулювання, спонукання, видатки, державне регулювання, державна власність (Б.Дурн). Подібну класифікацію запропоновано П.Брауном, який до знарядь політики відносить переконування (інформування), видатки, регулювання, альтернативне забезпечення товарами і послугами. Більш докладний аналіз інструментів запропоновано К.Гудом, який, по-перше, ділить їх на детектори (засоби виявлення) та ефектори (засоби виконання), по-друге, виділяє чотири класи ресурсів влади, які можна використовувати як засоби виявлення чи виконання. Це: центральність (перебування в центрі інформаційної чи суспільної мережі); владні повноваження (право офіційно вимагати, забороняти, гарантувати та судити); фінансові ресурси (грошові запаси); організація (володіння людьми з різноманітними професіями, землею, будівлями, матеріалам та обладнанням) [2].

Вітчизняні науковці у галузі державного управління та регулювання, як зазначалося, поділяють інструменти за змістом впливу, приналежності до певного виду методів управління та/чи регулювання (правові, економічні, адміністративні, соціально-психологічні).

Усі названі інструменти можуть використовуватися у будьякому напрямі державної політики, в тому числі і соціальному. Перелік інструментів, які використовуються переважно у соціальній політиці визначено Т.М.Ганслі.

Використовуючи підходи до класифікації інструментів політики вітчизняних фахівців та враховуючи перелік знарядь, запропонованих зарубіжними фахівцями, передусім Т.М.Ганслі, система інструментів соціальної політики може бути представлена чотирма блоками залежно від змісту знаряддя політики (див. рисунок 1.1).

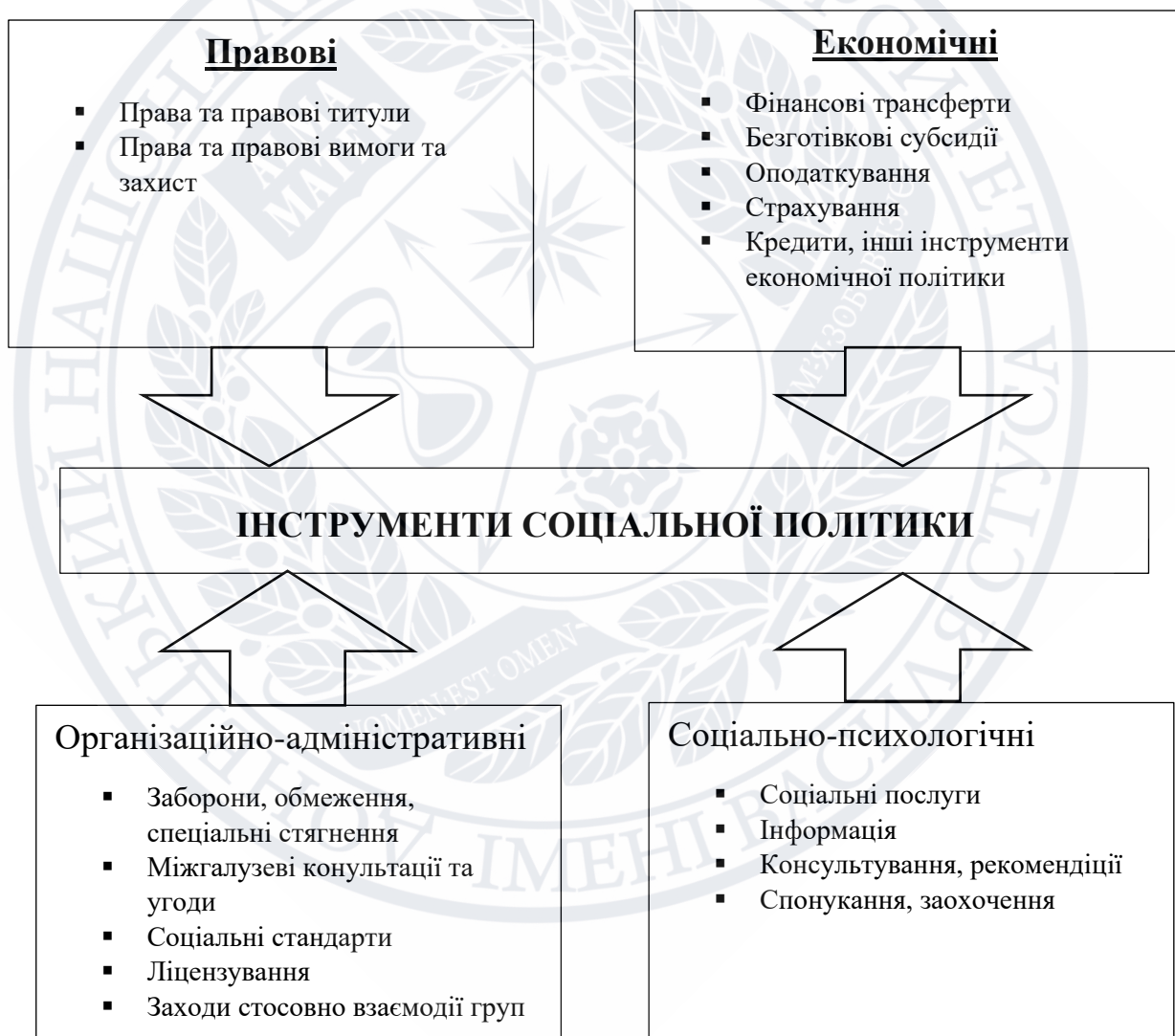

Рисунок 1.1 – Основні інструменти соціальної політики

1.3 Зарубіжний досвід формування моделі соціальної політики країни

Питання щодо класифікації моделей соціальної політики є дискусійним, а тому серед дослідників відсутня єдина точка зору на неї. Це обумовлено тим, що більшість країн світу, які реалізують свою соціальну політику, мають як спільні, так і специфічні ознаки. Комісія Європейського Союзу з розробки уніфікованої моделі соціальної політики для європейських країн виділяє дві основні моделі соціальної політики: «бісмаровську» та «беверіджську».

Модель Бісмарка. Основною характерною рисою цієї моделі є те, що вона передбачає жорстку систему взаємозв'язку між рівнем соціального захисту й успішністю (тривалістю) професійної діяльності працівника. Виходячи з цього, соціальні права людини за даною моделлю обумовлюються тими відрахуваннями, які виплачуються працівником впродовж усього активного життя. Соціальні виплати набувають форми відкладених платежів (страхових внесків). З цією метою страхові каси, керовані працедавцями та найманими працівниками на паритетній або розподільчій основі, збирають обумовлені колективними договорами відрахування із заробітної плати. З них формуються різноманітні професійні страхові фонди та здійснюються соціальні виплати (відповідальність за фінансову рівновагу і збереження коштів несе правління страхових кас). «Бісмарковська» модель соціальної політики виходить з того, що соціальний захист людини має бути незалежним від держави, її фінансового, бюджетного забезпечення (виключення стосується тільки сімей із недостатніми можливостями активної трудової діяльності, для яких існує система національної солідарності, що реалізується через муніципальні соціальні служби для малозабезпечених, або добродійність). Але соціальна діяльність забезпечених служб розглядається лише як допоміжна.

Модель Беверіджа. Цю модель започаткував у 1942 р. голова комітету соціального страхування та соціальних служб Великої Британії Беверідж, який запропонував увести в цій країні систему соціального захисту, яка передбачала

страхування на випадок безробіття, непрацездатності, медичної допомоги, виходу на пенсію чи у відставку, похоронних витрат, а також грошової допомоги матерям, удовам, розлученим, дітям. «Беверіджська» модель передбачає, що будь-яка людина, незалежно від її соціально-трудової активності, має право на мінімальний соціальний захист (наприклад пенсійне страхування передбачає соціальні пенсії, які на відміну від професійних, покликані забезпечити мінімальний прибуток усім людям похилого віку незалежно від їх відрахувань від заробітної плати) в разі хвороби, старості або іншої причини погіршення свого добробуту. Джерелом фінансування основних складових системи соціального захисту є державний бюджет, який формується з податків. В основі «беверіджської» моделі лежить принцип національної солідарності, який ґрунтується на концепції розподільчої справедливості. Саме «беверіджська» модель була покладена в основу ідеї «держави загального добробуту», у відповідності до якої людина має бути опікувана суспільством, державою «від колиски до могили». Модель Беверіджа в соціальній політиці реалізують насамперед скандинавської країни, а також Великобританія.

В залежності від географічного розташування західних країн модель Бісмарка також називають європейською (або «континентальною»), а модель Беверіджа - північною (або «нордичною») [5, с. 108-109].

Р.Тітмус виділив три моделі: залишкову, інституційноперерозподільчу та модель індустріальних досягнень. В основу цієї класифікації було покладено принцип розподілу державної соціальної допомоги.

Р.Мішра поклав в основу класифікації такі критерії, як ступінь втручання держави, потреби як підґрунтя для соціальних програм, спектр соціальних послуг, охоплення населення соціальними програмами, розмір соціальних виплат, відсоток національного прибутку, що витрачається на соціальну сферу, застосування перевірки нужденності під час призначення соціальної допомоги, статус клієнтів, роль недержавних організацій тощо. Вчений виділив залишкову, інституційну та соціалістичну моделі,

наголошуючи на тому, що моделі відрізняються не стільки фундаментальними принципами, скільки історичними умовами, в яких вони формувалися.

Наступна класифікація належить Г.Еспінг-Андерсену, який запропонував схему, що розрізняє держави загального добробуту на основі змін у системах стратифікації, ступеня розширення соціальних прав і суспільно-приватної організації соціального забезпечення.

Відповідно до його схеми, США, Канада та Австралія є прикладом «ліберальної» держави загального добробуту, з помірним соціальним захистом, яка протиставляє одержувачів соціальної допомоги й решту громадян, а також частину своїх функцій передає громадянському суспільству як суб'єктові соціальної допомоги.

Франція, Німеччина й Італія належать до «консервативної корпоратистської» моделі держави загального добробуту. У такій державі соціальні права є невід'ємною частиною визначених статусів. Для цієї моделі визначальним є принцип субсидіарності, згідно з яким на допомогу людині мають прийти насамперед інститути громадянського суспільства, і лише в разі їхньої неефективності - держава. Великого значення за цієї моделі набуває система страхування.

І, нарешті, Швецію, Данію, Норвегію та Нідерланди Г.Еспінг-Андерсен зараховує до соціально-демократичної (скандинавської) моделі держави загального добробуту. Така модель передбачає розширення соціальних прав і прагне до ліквідації соціальної нерівності. Вона ґрунтується на забезпеченні добробуту для всіх представників суспільства [14].

В американській моделі соціальної політики присутній лібералізм. Система базується на принципі відокремлення соціального захисту від вільного ринку й обмеження захисту лише тих, хто не має інших доходів, крім соціальних виплат. Загалом при такій моделі забезпечується досить високий рівень і якість життя основної частини населення.

Більшість американців (85%) становлять «середній клас» населення за рівнем достатку. Належність до середнього класу означає, що люди добре

живуть, мають машини, користуються відпусткою і здатні сплатити, хоч би частково, навчання своїх дітей в університеті. Такі люди працюють на фабриці, управляють магазинами або є кваліфікованими вчителями, медичними працівниками. Сюди відносять фермерів, поліцейських, комівояжерів. Бідність в Сполучених Штатах визначити важко. Як правило бідною вважається сім'я з трьох чоловік, річний дохід якої становить 8000 доларів або менше.

Заходи для подолання бідності різноманітні. Один із заходів - це надання допомоги у соціальному забезпеченні, що являє собою щомісячні суми, які виплачуються державою тим особам, чий дохід не забезпечує таких основних потреб, як їжа, дах і одяг.

Поворотним моментом у формуванні соціальної політики був 1935 рік (прийняття основоположного закону про соціальне страхування в рамках «Нового курсу» президента Ф.Рузвельта). «Велика депресія» 1929-1932 рр. розорила ціле покоління американців, із її безпрецедентного безробіття і зубожіння почалося і поступово посилювалося втручання держави в регулювання соціальної сфери.

Адміністрація Рузвельта вперше офіційно визнала відповідальність держави за соціальний захист громадян. Були введені державне соціальне страхування у формі двох основних програм (пенсійне забезпечення та компенсація по безробіттю) і дуже обмежена програма державної допомоги найбіднішим, голодуючим. Однак, переконаність в тому, що соціальне страхування фактично знищує необхідність у прямій допомозі незаможним, надовго залишилася домінуючим фактором формування соціальної політики в США. Закон 1935 р. встановлював принципові відмінності між соціальним страхуванням, коли державні програми фінансувалися за рахунок внесків найманих працівників і підприємців, і фінансованими з бюджету програмами допомоги, які розглядались як громадська благодійність (на відміну від інших країн, де виражених відмінностей між соціальним страхуванням та забезпеченням не проводилося). Рузвельт ставився до допомоги як до явища,

яке підриває особисту незалежність і підприємливість, руйнує трудову етику і т. д., державна допомога розглядалася як тимчасова міра, виправдана надзвичайними обставинами.

Подальший розвиток державної соціальної політики в США відзначений наступними етапами: 1939 р. - поширення страхування на членів сімей застрахованих; 1956 р. - введення страхування з непрацездатності та інвалідності; середина 60-х років XX ст. - заснування системи медичного обслуговування: окремо - для людей похилого віку («Медікер») і офіційно визнаних бідними осіб («Медікайд»); 1975 р. - введення системи індексації пенсій і багатьох видів допомог.

На початку 60-х років XX ст. у США в рамках побудови «Великого суспільства» президент Л.Джонсон офіційно оголосив про початок боротьби з бідністю. Закон 1962 р. встановив законодавчі основи бюджетного фінансування програм допомоги як складової частини політичної стратегії держави, спрямованої на створення суспільства загального добробуту [18].

У 1990-і рр. адміністрацією Клінтона у якості допомоги шести мільйонам глав сімей, т.зв. «працюючим біднякам», було піднято до 4,25 дол. за годину федеральний мінімум зарплати. У рамках об'єднаного федерального бюджету був створений цільовий інтегрований фонд соціального страхування з заборобою використання коштів фонду для фінансування будь-яких державних програм, крім страхових. Були звільнені від сплати податків т. зв. індивідуальні пенсійні рахунки. Адміністрація Барака Обами започаткувала також широкомасштабну реформу у системі освіти та охорони здоров'я.

Ліберальна модель соціальної політики є характерною і для Великобританії. Основними принципами даної моделі є мінімальна залученість держави в ринкові відносини, обмежене застосування заходів державного регулювання, соціальна підтримка громадян здійснюється за рахунок розвинених систем страхування виплат. Державою використовуються незначні трансфертні платежі, отримані внаслідок сплати податків, для надання допомоги та субсидій певним верствам населення. Матеріальна

допомога має адресну спрямованість і надається лише на підставі перевірки її необхідності. [2]

Значний вплив на соціальні програми Великобританії мають демографічні зміни, в тому числі і старіння населення. Старіння населення потребує збільшення видатків не тільки на пенсії, але й на охорону здоров'я. В основі соціального забезпечення є три види виплат: пенсії та допомоги в національній системі страхування, які передбачають фіксовані відрахування від заробітної плати всіх громадян, в яких прибуток становить 39 фунтів стерлінгів в тиждень і вище; універсальні допомоги; вибіркові допомоги, які обумовлені перевіркою того чи потребує такої допомоги особа, чи ні.

Незважаючи на різноманітну систему виплат також існують податкові пільги та знижки, які впливають на розподіл ресурсів між різними групами населення і можуть бути альтернативою прямим державним виплатам. Існує також соціальне забезпечення за місцем роботи. Велика кількість підприємців забезпечують допомоги у зв'язку з хворобою, вагітністю та пологами, звільненню у розмірах, які перевищують встановлений державою мінімум. Цікавим способом здійснення пенсійного забезпечення є пенсія за місцем роботи, яка замінює частину державної пенсії. Фірми, які здійснюють приватне страхування, отримують податкові субсидії. Збільшення пенсій та допомог випереджує ріст інфляції. На підтримку охорони здоров'я, освіти та пенсійного забезпечення надходить більш як 2/3 соціального бюджету [15].

Шведська модель (Швеція, Норвегія, Фінляндія та інші країни) - найбільш соціалізована, тобто економіка найбільшою мірою працює на задоволення потреб членів суспільства.

Вона відзначається надзвичайно високою часткою ВВП, яка розподіляється через бюджет (понад 50%), акумулюванням у руках держави значних фінансових ресурсів, домінуванням ідеї рівності та солідарності у здійсненні соціальної політики, активною упереджувальною політикою, профілактичними заходами у сфері зайнятості, жорсткою політикою доходів,

високим рівнем соціального захисту населення, що забезпечується в основному за державні кошти.

Тут соціальна політика тісно пов'язана з державним регулюванням економіки, яке має чітко виражену соціальну спрямованість, тобто соціальна політика виступає як мета економічної діяльності держави.

Обов'язки держави у сфері забезпечення добробуту й соціальних прав громадян закріплені Конституцією Швеції 1974 року. Шведська модель соціальної політики вирізняється лібералізмом щодо таких питань сімейної політики, як незаконнонароджені діти, розлучення, гомосексуалізм, сексуальна просвіта. У Швеції також ліберально ставляться й неабияк підтримують самотніх матерів та їхніх дітей. Відносно толерантне ставлення й до спільного проживання без реєстрації шлюбу. Ця модель заохочує контроль над народжуваністю.

Швеція - країна, яка вважається зразком «третього», або ж соціал-демократичного шляху, сучасного розвитку в Європі. Інші або розпалились (Югославія), або значною мірою (особливо, коли йдеться про вільний ринок послуг і розвиток малого та середнього бізнесу) відійшли від соціалістичних постулатів (Норвегія, Данія, Фінляндія).

Сьогодні ця країна - одна з найрозвиненіших держав, де найкращі досягнення в сфері забезпечення громадян. Деякі аналітики відзначають змішаний характер шведської економіки, яка поєднує ринкові відносини й державне регулювання.

Інша характерна риса післявоєнної Швеції - специфіка відносин між працею та капіталом на ринку праці.

У шведській політиці вочевидь переважають два чинники: повна зайнятість і вирівнювання прибутків. Активна політика на високорозвиненому ринку праці й винятково великий державний сектор (при цьому мається на увазі передусім сфера перерозподілу, а не державна власність) розглядаються як результати цієї політики.

На парламентських виборах у вересні 2010 року правоцентристська коаліція здобула перемогу над представниками лівого, соціал-демократичного табору, якому шведи значною мірою завдячують зростанням свого добробуту в минулі десятиліття. Лише з 1976-го по 1982-й і в 1991-1994 роках консерваторам удавалося правити Швецією замість есдеків. Голосування поставило перед шведським суспільством і політиками нові виклики і завдання, з якими, за уявленням сучасних шведів, успішніше впораються партії саме консервативного спрямування. Соціал-демократи, отримавши трохи більше 30% голосів, виявилися у становищі опозиції, маючи із союзниками - зеленими і лівими - 156 мандатів проти 173, які отримав консервативний блок правоцентристів під гаслом «Альянс за Швецію» на чолі з прем'єр-міністром Фредриком Рейнфельдом.

Скасовується безплатна вища освіта, очевидно, будуть внесені певні зміни до трудового законодавства з метою стимулювати зайнятість. Знижується роль і вплив профспілок. Глобальна криза і вимога урізати держвитрати зумовили нові обмеження у фінансуванні пенсійного забезпечення, медицини. Водночас було знижено податки. Правлячий «Альянс за Швецію» також продовжує політику приватизації держпакетів акцій у великих фірмах. Загалом на руку консерваторам зіграло те, що їхні заходи виявилися дієвими і своєчасними саме в період глобальної кризи, і національна економіка змогла її в цілому безболісно пережити. Тому для того, щоб «шведська модель» держави високого добробуту громадян залишалася життєздатною, її необхідно реформувати.

Якщо в багатьох країнах запорукою благополуччя вважається жорстка бюджетна економія на підвищенні рівня життя, то в Норвегії саме підвищення рівня життя і, відповідно, купівельної спроможності населення офіційно визнається основою зростання всієї економіки. Звичайно, після сплати податків (в середньому це 30-40% номінальної заробітної платні) і повернення кредитів банкам сума, що залишилася, вже не так велика - близько 2,0-3,0 тис. дол. Потрібно сказати, що практично кожен норвежець винен банкам, оскільки

і житло, і машину, і меблі він придбав, як правило, в кредит, розплачуючись потім 20-25 років. Але ціна цього «життя у позику» цілком виправдана: норвежці з молодих років одержують все необхідне для комфортного життя, хоча і вимушені платити кожного місяця досить пристойні суми банку - від 5 до 10 тис. крон (1,0-2,0 тис. дол.).

Соціально-економічна політика норвезького уряду ґрунтується на основі обліку промислових і соціальних інтересів усіх регіонів країни. Пріоритет віддається розвитку національної промисловості, що базується на розвитку конкурентоспроможного бізнесу, сприянню відкриттю нових підприємств і створенню нових робочих місць. На ці ж цілі Норвезький фонд промислового і регіонального розвитку виділяє спеціальні гранти.

Величезну роль у формуванні державної соціальної політики відіграють органи місцевого самоврядування. Питання охорони здоров'я, освіти і соціального забезпечення входять у їхню компетенцію. Кожна комуна (кількість яких в Норвегії - 435) має свою муніципальну раду, котра опікується питаннями місцевого самоврядування. Комуни та інші регіональні органи влади мають власний бюджет, до якого входять і урядові субсидії. Ці кошти витрачаються за рядом напрямів соціальної політики.

Не менш важливою, але вже економічною умовою є наявність коштів для фінансування системи соціального захисту і соціальної допомоги, що утворюються завдяки бюджетноподатковій політиці (у країні діє прогресивна податкова система).

До основних прямих податків належать: майновий податок, рентні платежі, податок на прибуток корпорацій (базова ставка становить 28%) і прибутковий податок з приватних осіб, крім зазначених існують ще і місцеві (комунальні) податки, наприклад, на воду.

Але основна частина доходів бюджету Норвегії поступає від шельфової економіки (нафти і газовидобування), причому держава оподатковує нафтовий прибуток 78% податком. Надходження від нафтовидобутку настільки великі, що урядом в 1990 році було вирішено організувати спеціальний Державний

нафтовий фонд. У 2006 році він був перетворений на Державний пенсійний фонд, об'єднаний із Фондом національного страхування під єдиною назвою - Державний пенсійний фонд - Глобал (The Government Pension Fund - Global). Величина Фонду досягла в травні 2008 року астрономічної суми - понад 2,359 трлн. крон (або 463,5 млрд. дол. за поточним курсом долара на 01.05.2008 р. - 1 дол. = 5,09 крон), що становить приблизно 97,8 тис. дол. на кожного мешканця країни.

У Норвегії всі громадяни є членами державних фондів страхового і пенсійного забезпечення, що охоплюють надання медичної допомоги, отримання пенсій через старість або через інвалідність, поліпшення умов життя сімей, що мають дітей.

У Норвегії найвищі галузеві зарплати в 2007 р. виплачувалися в нафтогазовій і гірничодобувній промисловості, в середньому - 52 тис. крон (більше 10 тис. дол. на місяць). Заробітна плата управлінського персоналу ненабагато перевищує оплату праці працівників промисловості (вищий склад управлінського персоналу одержує в середньому 62,8 тис. крон або 12,3 тис. дол.). Співвідношення між найбільш високим і мінімальним рівнями оплати праці становить 2:1.

Варто додати наступне: щоб отримувати допомогу з безробіття людина має заробити не менше 105 тис. крон (20,6 тис. дол.) за 2012 рік, і тоді вона одержуватиме допомогу в розмірі 62% від заробітку від року до двох років. У країні розвинена і нематеріальна державна допомога з безробіття: існує єдина система реєстрації вільних вакансій, підготовки і перепідготовки кадрів на численних безкоштовних курсах.

Японська модель соціальної політики передбачає проведення політики вирівнювання доходів, особливе використання робочої сили (система довічного найму з певними сучасними модифікаціями), домінування психології колективізму, солідарності в доходах, досягнення консенсусу між різними суб'єктами у вирішенні соціально-економічних проблем, виділення

питань підвищення життєвого рівня населення в ранг національних пріоритетів.

Японія - один зі світових лідерів як за високими темпами старіння населення, так і за низькими показниками народжуваності. Нинішня чисельність жителів - 127 млн., за прогнозами уряду, на 2055 рік зменшиться до 82-99 млн. осіб. А лави японської трудової армії тануть ще швидшими темпами.

Єдино можливим виходом із ситуації, що склалася, правляча Ліберально-демократична партія вважає залучення 10 млн. трудових мігрантів (протягом найближчих 50 років).

Основний офіційний канал постачання Японії закордонної робочої сили - надання прав на працевлаштування іноземним студентам і стажерам. Молоді люди, прибульці переважно з Китаю, можуть або щодня підробляти в режимі неповної зайнятості після навчання, або, повчившись кілька місяців, укласти тимчасовий трудовий контракт.

Модель розвитку соціальної сфери і соціального захисту в адміністративно-командній економіці - превалювання ідеї вторинності соціальної сфери щодо виробництва; жорсткий контроль державою соціальних відносин; зрівняльний принцип розподілу (егалітаризм), низький рівень доходів; визнання зарплати, отриманої на державних підприємствах, їх основним джерелом; заохочення колективних форм споживання, у тому числі в «натуральному вираженні» (надання безоплатного житла, відпочинку, соціальних послуг тощо), на шкоду більш ринковим грошовим трансфертам; незацікавленість в особистих збереженнях та інвестуванні [16].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1 Характеристика соціального захисту населення в Україні

Відповідно до ст. 46 Конституції України за громадянами закріплюється право саме на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законами України.

Право кожного на гідний рівень життя відповідно до міжнародних стандартів включає в себе наступні елементи: 1) право на здійснення необхідних для підтримання гідності і для вільного розвитку його особистості прав у економічній, соціальній та культурній сферах; 2) право на такий життєвий рівень, який необхідний для підтримання здоров'я та добробуту його сім'ї, що включає право на достатнє харчування, одяг, житло, медичний догляд та соціальне обслуговування; право на соціальне забезпечення на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, настання старості чи іншого випадку втрати засобів до існування із незалежних від особи обставин; 3) право на постійне покращення умов життя; 4) право на свободу від голоду, що забезпечується прийнятими державою індивідуальних та колективних заходів щодо удосконалення виробництва, розподілу та споживання. Гідний рівень життя як мета загальнодержавної соціальної політики має конституційне закріплення у різних державах: «гідний життєвий рівень» (Азербайджан, Білорусія, Молдавія), «достатній рівень життя» (Вірменія), «достатній життєвий рівень» (Україна). Україна проголошена соціальною державою, яка здійснює політику, спрямовану на створення умов, що забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини. Саме вона має обов'язок забезпечити всім громадянам такий мінімум соціальних можливостей та соціальної захищеності, які необхідні для підтримання гідного людини життя нормального задоволення її матеріальних та духовних потреб.

В даній нормі право на життя наповнюється соціальним змістом та перетворюється на право на гідне життя, реалізація якого повинна здійснюватись державою, в т. ч. в системі соціального захисту населення та соціального забезпечення. При цьому основні зобов'язання держави не можуть бути делеговані іншим суб'єктам. Не вирішивши соціальних питань, держава не може розраховувати на активну участь своїх громадян у суспільному та державному житті (народжувати дітей, здійснювати трудову діяльність, брати участь в управлінні державними справами тощо) [2].

Далі слід розклянути взагалі основу всього завдяки чому ми можемо змінювати і покращувати соціальну політику, щоб побачити реальний обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення в Україні, необхідно визначити ті з них, які на практиці фінансуються за рахунок інших видаткових статей бюджету, але фактично спрямовуються на вирішення окремих питань у сфері соціального захисту та соціального забезпечення. Для того, щоб провести коректне порівняння видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення, які здійснює Україна, з аналогічними показниками розвинутих країн – наприклад, таких, як країни-члени Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) – перш за все, необхідно підрахувати загальний обсяг відповідних видатків в Україні.

Соціальний захист охоплює усі види втручання з боку державних чи приватних організацій, метою яких є полегшення домогосподарствам та фізичним особам тягаря соціальних ризиків або потреб.

Даний перелік ризиків або потреб, з однієї сторони, обмежує об'єм соціального захисту сферами, які є найбільш доречними у європейському контексті, з іншої сторони він слугує інструментом для створення порівняної статистики у випадку, коли інституції, норми та соціальні традиції країн розходяться корінним чином. Різноманітні ризики та потреби визначають першочерговість об'єктів, на які призначено кошти та допомога, незалежно від законодавчих або інституційних структур, які стоять за ними. У цьому контексті зазвичай використовують термін функції соціального захисту.

Відповідно до методології ESSPROS видатки на соціальний захист агреговано у такий перелік функцій:

Захворювання/Медичне обслуговування.

Інвалідність.

Похилий вік.

Утриманці, що пережили годувальників.

Сім'я/Діти.

Безробіття.

Житло.

Соціальна ізоляція.

У таблиці 2.1 наведено динаміку державного фінансування соціального захисту в нашій країні.

Таблиця 2.1 – Державні витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення населення

Роки	Сума видатків зведеного бюджету України, млн.грн	У % до загальних видатків	У % до ВВП
2015	176339,8	25,9	8,9
2016	258326,1	30,9	10,8
2017	285761,7	27,0	9,6
2018	309363,6	24,7	8,7
2019	321786,7	23,4	8,1
2020	346720,5	21,7	8,3

Як зазначено в таблиці 2.1 державні видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення на 2020 рік склали 346 720,5 тис. грн. що склало собою 21,7 % до загальних видатків та 8,3 % до ВВП України. Ця значна сума коштів розподілена на усі категорії соціального захисту населення України. У порівнянні з 2019 роком де сума видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення складає 321 786,7 тис. грн. що складає 23,4 % загальних видатків та 8,1 % ВВП України за 2019 рік. За цими показниками можна зробити висновок що по-перше ВВП України за 2019-2020 роки майже

однакові, проте сума загальних видатків зростає. Позитивний вплив цих витрат можна знайти в забезпеченні населення достатнім соціальним забезпеченням та підтримкою багатьох соціальних проектів. Окрім цього витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення є тією основою, фондом використовуючи та стимулюючи який можливо покращити загальний рівень життя населення та вдосконалити соціальну політику України.

Важливою складовою соціального захисту є встановлення державних соціальних стандартів та гарантій (див. таблицю 2.2).

Відповідно до ст. 6 Закону України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

Таблиця 2.2 – Державні соціальні стандарти і гарантії в Україні, грн.

	2000	2005	2010	2015	2019	2020
Прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць, грн	270	423	875	1330	2027	2189
для дітей віком до 6 років	241	376	799	1167	1779	1921
для дітей віком від 6 до 18 років	297	468	957	1455	2218	2395
для працездатних осіб	288	457	922	1378	2102	2270
осіб, які втратили працездатність	217	332	734	1074	1638	1769
Мінімальна заробітна плата, грн.	118	332	907	1378	4173	5000
Мінімальна пенсія за віком, грн.	46	332	695	1074	1638	1769

Досить важливо згадати як прожитковий мінімум змінювався. Як зазначено в таблиці 2.2, у 2015 році при мінімальній заробітній платі 1378 грн прожитковий мінімум складав 1330 грн, але чи відповідає це дійсності. Аналізуючи сьогодні ціни на продукти, оплату комунальних послуг, одягу, ліки, навчання, можна зробити висновок, що така незначна сума коштів не могла задовільнити потреби людей а просто підтримувала їх виживання.

На протязі останніх років мінімальна пенсія була менше ніж прожитковий мінімум. Аналізуючи дані 2020 року, де при мінімальній заробітній платі 5000 грн. прожитковий мінімум складав 2189 грн, що є в рази краще ніж в попередні роки, хоча розмір мінімальної пенсії став лише 1769 грн ми можемо бачити позитивне зростання показників (рисунок 2.1).

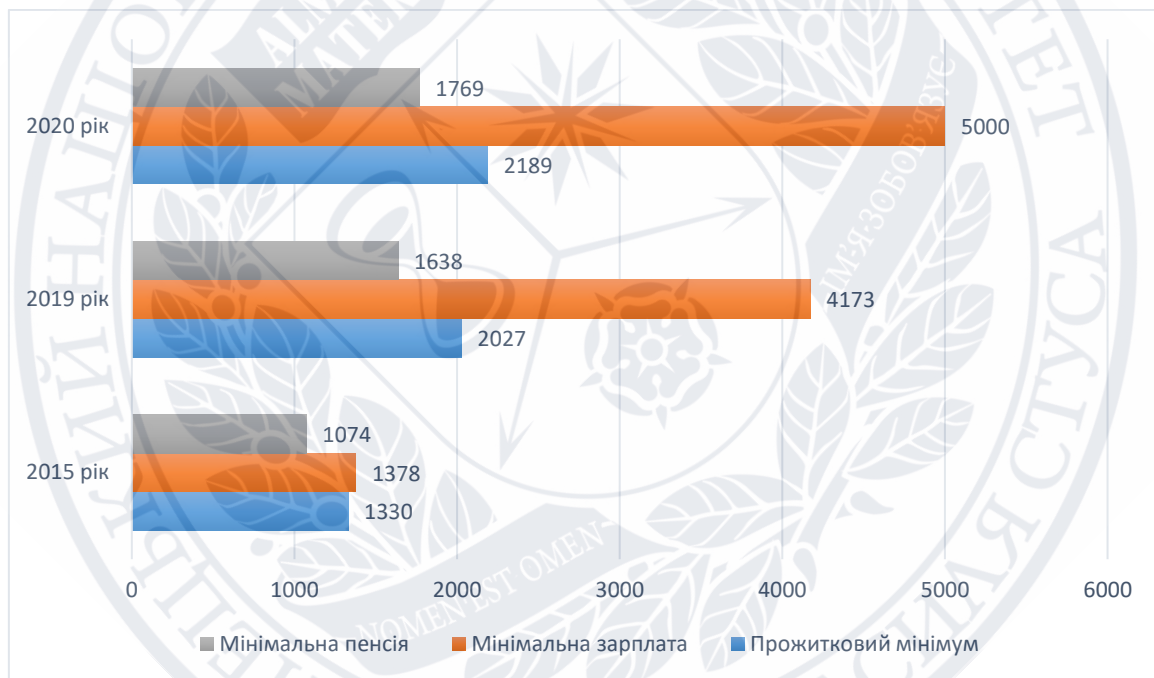

Рис. 2.1 – Порівняння динаміки розміру соціальних стандартів у 2015 -2020 роках

2.2 Аналіз структури та діяльності суб'єктів соціальної політики України

Модель соціальної політики Української держави представляє собою об'єднання лібералізму та соціальної орієнтації. Один дає можливість за умов відсутності достатніх фінансових коштів у держави надати можливість для

самореалізації та самозабезпечення економічних суб'єктів. Інший передбачає формування раціональної системи соціального захисту населення.

У світі існує багато моделей соціальної політики і кожна має свої нюанси та особливості залежно від особливості економічного розвитку країни, менталітету нації, розвитку соціального партнерства (японська, німецька, американська, шведська, англосаксонська)

Соціальна політика як напрям діяльності держави має свої суб'єкти, об'єкти та учасників, що беруть активну участь в її проведенні.

Для створення конкретних механізмів реалізації принципів соціальне орієнтованої економіки, підвищення ефективності соціальної політики на основі раціонального використання наявних фінансових і матеріальних ресурсів Кабінет Міністрів України розробив основні напрями соціальної політики.

Основними напрямами соціальної політики України є:

створення умов для підвищення працівником свого добробуту за рахунок особистого внеску та ділової активності підприємства. З цією метою Президент України ініціював скасування існуючих обмежень фонду споживання;

проведення широкомасштабної пенсійної реформи та створення справедливої системи пенсійних виплат з урахуванням трудового внеску кожного до фонду накопичення;

надання адресної допомоги у зв'язку з підвищенням тарифної плати за житло та комунальні послуги;

створення умов для підприємницької діяльності та високопродуктивної праці економічно активного населення;

розробка відповідної правової бази щодо раціонального природокористування та охорони довкілля;

проведення активної молодіжної політики підтримки сім'ї, материнства та дитинства, а також здійснення заходів щодо соціальної адаптації молоді до умов ринкової економіки;

стимулювання розвитку освіти, культури та мистецтва в найбільш великих містах та обласних центрах і в малих містах. З цією метою виконується Програма розвитку малих міст України;

розвиток охорони здоров'я і фізичної культури. Для цього формуються умови для широкого впровадження страхової медицини, накреслено будівництво низки спортивно-оздоровчих комплексів;

соціальний захист і соціальне забезпечення населення. Цей напрям є одним з найважливіших, оскільки соціальний захист - це є система державної політики із забезпечення прав і гарантій людини у сфері рівня життя.

Структура соціальної політики України представлена на рисунку 2.3.

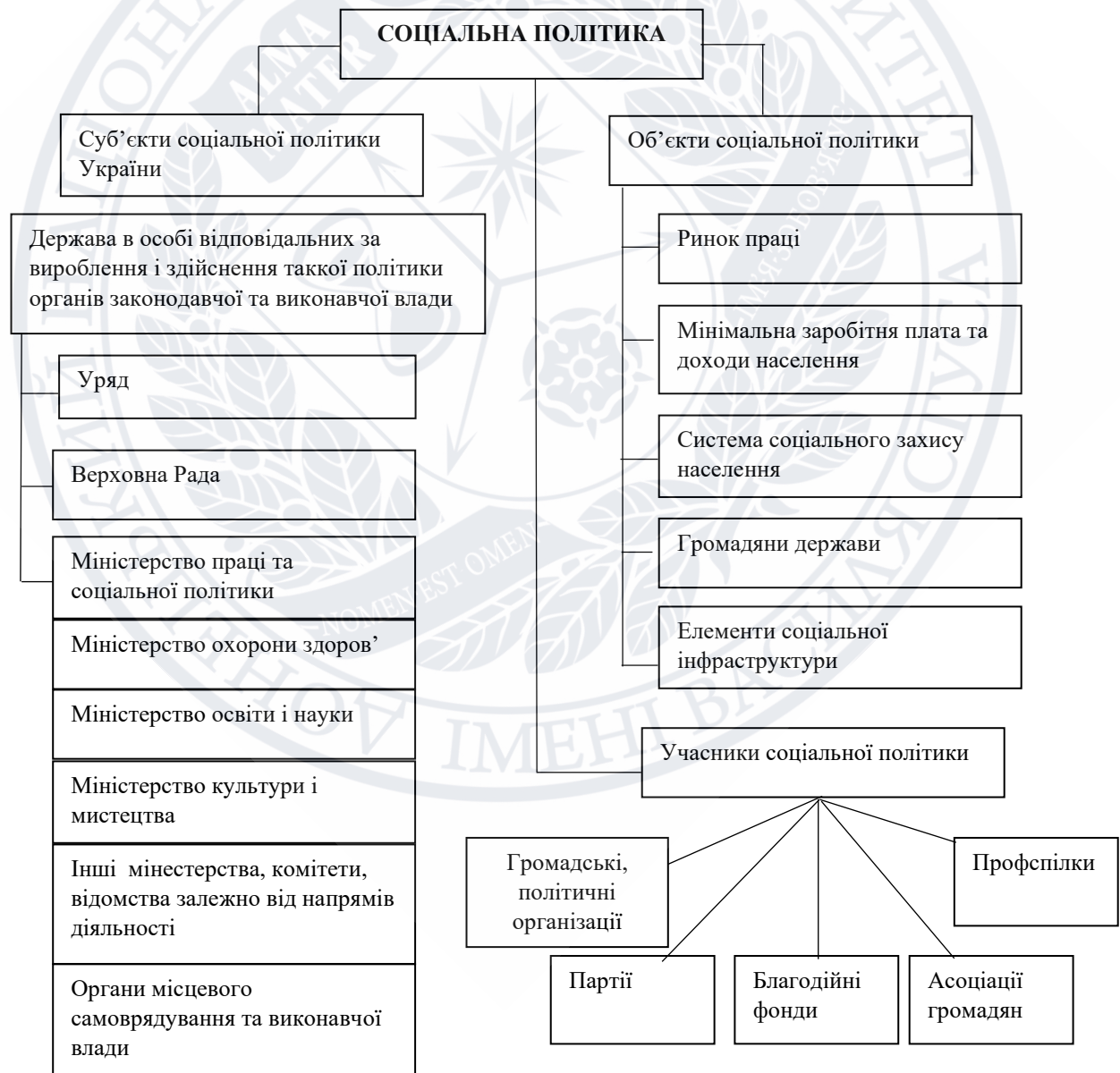

Рис. 2.3 – Структура соціальної політики України

Соціальна політика орієнтована на громадян, об'єктивні можливості яких не дозволяють їм підтримувати суспільне визнані рівень та спосіб життя. При цьому соціальне забезпечення - це є забезпечення непрацездатних. Економічними джерелами соціального захисту є гроші платників податків (державний бюджет на всіх рівнях), страхові нарахування роботодавців та працівників, фінансові ресурси підприємств, суспільна та приватна благодійність, спонсорство та меценатство.

Правовою основою соціального захисту є положення чинного законодавства, що регулюють систему засобів соціального захисту: гарантії, норми, зобов'язання, розподіл функцій. Організаційними основами соціального захисту є відповідні управлінські та функціональні установи по роботі з населенням.

Система соціального захисту виконує дві основні функції: зменшення негативних наслідків бідності шляхом надання короткотермінової адресної допомоги знедоленим верствам населення; запобігання бідності шляхом створення умов для участі громадян в соціальному страхуванні в працездатний період.

Ці функції знаходяться у певному протиріччі, і в перехідній економіці проявляються досить відчутно. Перехідний стан економіки України зумовив ту обставину, що соціальний захист населення реалізує в основному першу функцію, а для реалізації другої умов ще недостатньо.

Сучасну систему соціального захисту населення в Україні складають такі елементи: пенсійне забезпечення, допомога сім'ям з дітьми, житлові субсидії, допомога по безробіттю та ін.

В таблиці 2.4 наведені останні законопроекти, прийняті Міністерством соціальної політики України.

Таблиця 2.4 – Перелік законопроектів від Міністерства соціальної політики до Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р

Назва законопроекту	Номер
Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних можливостей матері та батька на догляд за дитиною	3695
Про внесення змін до деяких законів України щодо соціального захисту осіб похилого віку	4285
Про заходи щодо упорядкування системи розрахунків розмірів прожиткового мінімуму, соціальних виплат, грошових платежів і стягнень та плати за надання адміністративних послуг (адміністративного збору)	5045
Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення розмірів оплати штрафів та грошових стягнень за адміністративні, кримінальні та інші порушення	5013
Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо накопичувальної професійної пенсійної системи	4408

Орієнтуючись на ці законопроекти можна зробити висновок, що на сьогодні Міністерство соціальної політики України зосереджений на таких соціальних категоріях як :

- забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків;
- соціальні стандарти та якісні послуги;
- гідне пенсійне забезпечення.

Згідно теперішньої ситуації в країні слід зазначити, що ці категорії є важливо особливо «Соціальні стандарти та якісні послуги» і її стимулювання покращує теперішню ситуацію в країні, проте нажалі серед планів Міністерство соціальної політики України немає дійсно дієвих проектів які б дали реальний ефект впливу покращення соціальних стандартів соціального захисту населення. Таким чином для країни вкрай необхідно реалізувати декілька дієвих та продуманих соціальних проектів.

Проте на 2021-2023 роки є намір розробки покращення наведених нижче напрямів, проте нажалі зараз це лише нереалізована концепція можливих

покращень і без новітніх розробок не зможе змінити теперішню важку ситуацію.

Пріоритетні напрями Мінсоцполітики щодо проведення науково-дослідних (науково-технічних) розробок на 2021–2023 роки:

1. Створення справедливої системи пенсійного страхування.
2. Створення передумов для ефективного функціонування накопичувальної пенсійної системи.
3. Посилення фінансової стійкості Пенсійного фонду України.
4. Підвищення рівня пенсійного забезпечення.
5. Надання підтримки громадянам, які її потребують
6. Впровадження нових підходів до визначення прожиткового мінімуму та сфер його застосування.
7. Розвиток системи соціальних послуг у територіальних громадах.
8. Розроблення соціальних стандартів для професій соціальної сфери.
9. Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей, розвиток форм виховання, наближених до сімейних, на рівні територіальних громад.
10. Забезпечення захисту прав і свобод людини
11. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності.
12. Формування політики нульової толерантності до проявів домашнього, гендерно зумовленого насильства та торгівлі людьми.
13. Забезпечення захисту прав дітей.
14. Створення умов для формування в Україні сучасної системи реабілітації
15. Формування системи надання послуг із протезування відповідно до європейських стандартів.
16. Удосконалення механізму забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації.

17. Розроблення та вдосконалення методів реабілітації, конструювання та дослідження засобів реабілітації для осіб з інвалідністю.

18. Організація підготовки фахівців протезно-ортопедичної галузі відповідно до стандартів BOOЗ та вимог ISPO.

2.3 Аналіз ключових проблем соціальної політики в Україні

На сьогодні Україна перебуває в легкому хаосі через дуже швидкі зміни і велику кількість знакових подій останніх років. Стабільність нашої економіки часто балансувала в межах ризиків, ще з 2014 року після захоплення Криму та війни на Донбасі, а також різка зміна президента і все це під контролем пропаганди сил масової інформації яка не працювала на зменшення паніки, а показувала саму трагічну інформацію серед можливих. Звісно ми впорались, хоч і з поступовим збільшенням цін, населення України продовжує підтримувати себе не зважаючи ні на що. І разом з цим економіка втратила багато ресурсів і стабільності за цей період, однак це не кінець так як в 2016 році відбулася епідемія Коронавірусу яка атакувала наш спокій триває і досі та є руйнівною для підприємців та економічної стабільності усіх країн. Україна зустрілась з проблемами не лише зі сторони подій але й зі швидкою плінністю багатьох кадрів влади яких переставляли під час кожної зміни президентів, що зменшували ефективність реагування на швидкі зміни в країні.

Яким чином це вплинуло на сучасну соціальну політику. Ці події додали до наших реформ та соціальних програм такі визначення як «Переселенці з Донбасу» та «хворі на коронавірус». Жертвам цих інцидентів влада України забезпечила різні пільги і допомоги але в основному вони підтримували себе самі. Далі серед багатьох інших проблем у сфері реформування соціального захисту населення України, які вимагають негайного вирішення, можна виділити такі:

стрімке зростання вартості послуг, які надають заклади охорони здоров'я, освіти, культури, що не відповідає їхній якості;

неефективність бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами як головними розпорядниками, так і окремими соціальними установами;

недостатність коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення.

Соціальна сфера має системні проблеми, які накопичувалися не одне десятиліття і вирішення їх буде, безумовно, тривалим і непростим процесом. Однією з важливих проблем є надзвичайно висока витратність соціальної сфери вкупі з її низькою ефективністю, що зумовлено низькою причин, серед яких головними є, безумовно, некваліфіковане керівництво, нецільове використання коштів та відсутність довгострокової програми дій у галузі. Також можна відмітити неконтрольоване і нераціональне зростання пенсій, соціальних виплат та заробітної платні робітників бюджетної сфери без належного зростання економіки і рівня надходжень у бюджет. Проблемою є недостатня соціальна орієнтованість бізнесу. Практика соціально відповідального ведення бізнесу дуже повільно набуває поширення серед українських підприємців. Зловживання можливостями повільного збільшення заробітної платні в регіонах чи сегментах ринку праці, де наявний надлишок робочої сили, збереження несприятливих умов праці, екологічно небезпечних виробництв нерідко зумовлювали збереження значної конфліктності у відносинах між бізнесом та працівниками, а також бізнесом та місцевою владою

Складним є вирішення питання фінансування закладів соціальної сфери, бо суттєве його скорочення може призвести до знищення соціальної інфраструктури та втрати кваліфікованих кадрів. В цілому ж треба пам'ятати про необхідність побудови довгострокових, перспективних стратегій розвитку соціальної сфери, а не лише вирішувати тимчасові, гостро актуальні соціальні проблеми.

Необхідно хоча б укорінити думку, що соціальна сфера – це не суцільні витрати, а інститут, що формує передумови стабільності, стійкості та

потенційного економічного зростання. Потрібна нова парадигма формування планів, національних програм економічного розвитку. Змістові характеристики останніх мають задаватися соціальними стандартами, пріоритетами, параметрами. Тонни, метри, кілометри, обсяги видобування та інше мають за структурою, якістю, кількістю відповідати соціальним потребам суспільства. Реальність же така, що при опрацюванні соціально-економічних рішень на всіх рівнях (починаючи з державного) на «виході» маємо, як правило, окремо суто економічні і суто соціальні заходи. При цьому в реальних розрахунках вплив соціальних чинників на економічну динаміку до уваги майже не береться.

В українському соціумі поширеною залишається думка, що природа соціальної політики пов'язана насамперед із тим, що суспільство складається з економічно сильних та економічно слабких індивідів (домогосподарств), а інститутом, який має підтримувати слабких, створюючи умови для реалізації принципу соціальної справедливості, є якраз соціальна політика.

Таке трактування є звуженим і шкідливим. Це призводить до ототожнення соціальної політики із соціальним захистом або соціальним забезпеченням. Соціальна політика не може бути ефективною, якщо своїм об'єктом має виключно соціально вразливі верстви населення, які, безумовно, потребують уваги з боку держави та суспільства в цілому. Умови, необхідні для підтримки соціально вразливих груп непрацюючого населення, створюються зайнятими в суспільному виробництві, на них можуть і повинні поширюватися заходи щодо їх соціальної підтримки та розвитку. Більше того, оскільки можливості реалізації соціальної політики залежать від сфери праці, то основою соціальної політики та соціального розвитку є саме соціально-трудова політика. А значить, соціальна політика стосується всього соціуму. У її сфері перебувають і економічно сильні, і економічно слабкі.

Науково не підтверджена поширена думка про необхідність двовекторності в реалізації соціальної політики, а саме: концентрації зусиль переважно на двох полюсах вікової піраміди населення країни – верхньому і

нижньому. Сучасне становище вимагає опрацювання нового вектора соціальної динаміки, при якому повинні не лише підтримувати демографічні полюси, а й вибудовувати соціальний баланс демографічних поколінь. Не можна не звертати уваги на те, що сьогодні більш уразливим є населення середніх (працездатних) вікових груп. Дійсно, у породжених зовнішніми і внутрішніми чинниками, а саме зростаючою гнучкістю ринку праці, небаченою мобільністю виробництва, наявних і потенційних структурних зрушеннях, асиметрією у розвитку ринку праці та ринку освітніх послуг, поглибленням диспропорцій у структурі робочих місць та ін., ускладнюється нестабільне становище працездатного населення, яке повинно не тільки забезпечувати свій добробут, але й виконувати соціальні обов'язки стосовно дітей та членів сім'ї похилого віку.

Утім, зараз саме населення середніх 179 вікових груп залишається на узбіччі загальної соціально-економічної політики. Левова частка факторів, що впливають на життєдіяльність і добробут працездатного населення, перебуває у площині ринку праці, який розвивається в основному під впливом загальної економічної кон'юнктури. У таких умовах особливого значення набуває державна політика зайнятості як складова соціальної політики стосовно працездатного, економічно активного населення. Тому місію соціальної політики в сучасних умовах не слід пов'язувати ні з захистом соціально уразливих верств населення, ні зі створенням умов для фізіологічного виживання людини, ні з пом'якшенням соціальних конфліктів, що виникають через відсутність балансу інтересів сторін і суб'єктів соціально-економічних відносин, хоча, безумовно, все це важливо та актуально. [3]

Ще один міф, який необхідно подолати задля унеможливлення деградації соціального розвитку, – це твердження, що умови глобалізації знижують роль держави в розробленні і здійсненні соціальної політики, яка 180 має перейти переважно у відання інших інститутів громадянського суспільства. За цим міфом, побутує твердження, що в провідних країнах світу знижується роль держави в реалізації соціальної політики і домінують

«захисні» важелі. Насправді, реальністю для більшості країн Заходу є масштабність, розширення та ускладнення функцій держави в соціально-трудовій сфері (що відбувається під впливом процесів глобалізації), а не зниження ролі національної держави в цій сфері. [3]

Наступний міф, що сприяє збільшенню асиметрії між економічним і соціальним розвитком, це нав'язана суспільству думка про те, що становлення ринкової економіки неминуче пов'язане зі значним розшаруванням, зростаючою нерівністю. Під цим гаслом протягом двох останніх десятиліть здійснювалися розподільчі та перерозподільчі процеси, наслідком яких стали гострі диспропорції в соціальній сфері, що проявляються, по-перше, у надмірній нерівності доходів та бідності населення, по-друге, у надзвичайній нерівності розподілу власності.

Розподіл ресурсів, доходів завжди характеризується певною мірою нерівністю. Остання є системною характеристикою розподільчих відносин у сфері доходів і розподілу суспільних благ у цілому. При однакових обсягах ресурсів доступність до них конкретних груп населення та окремих індивідів може варіюватися. Утім, науково доведено і практично підтверджено, що нерівність повинна вписуватися в суспільно прийнятні межі, що значні масштаби і глибина нерівності не є іманентними характеристиками ринкового господарства. Дослідження, проведені в останні роки Світовим банком, іншими міжнародними організаціями, підтверджують негативний вплив надмірної нерівності на економічне зростання. Відзначимо також, що цілий ряд досліджень, побудованих на динамічних моделях ринку, показують, як зростання нерівності, що не стримується прогресивними податками та перерозподілом доходів, призводить до значного зростання доходів лише багатих і зубожіння всіх інших верств населення. [3]

Це, на жаль, підтверджується і українською практикою. Існуючі в Україні механізми формування та перерозподілу доходів населення налаштовані і працюють на користь заможних громадян, адже велика частина сукупного приросту доходів фактично спрямовується на збільшення доходів

найзаможніших. Діючий формат розбудови соціальної політики продукує аномальні явища, коли нерівність і концентрація доходів заможних зростають, а деформовані розподільчі механізми не дають змоги скоротити масштаби і глибину бідності навіть в умовах економічного зростання.

Форсоване зростання і без того високих доходів відбувається на тлі меншого податкового тягара для багатих, оскільки більша частка їхніх доходів виступає не у формі заробітної плати, а як дивіденди, відсотки та ін., які оподатковуються за більш низькими податками або взагалі не оподатковуються. Прірва між багатством і бідністю, нерівністю в широкому значенні в Україні є надзвичайна порівняно із ситуацією в розвинених країнах світу. Якщо в країнах Європейського Союзу статки 10 % найбагатших і 10 % найбідніших відрізняються в п'ять-шість разів, то в Україні в 35-40 разів. Таке суспільство апріорі не може бути ані соціально згуртованим, ані стійким. Ми повинні розуміти, що без перебудови

розподільчих механізмів у напрямі розумного обмеження зростання високих доходів із використанням потенціалу економічно-правових заходів неможливо скоротити неприпустимо велику нерівність, зменшити бідність та створити умови для сталого соціально-економічного розвитку. Отже, не зменшуючи ролі ресурсної складової соціальної політики, ми повинні суттєво посилити потенціал її інституціонального компонента.

Серед соціальних проблем з якими спіткнулась Україна також сильно виділяється система освіти яка на сьогодні затверджена в країні. Наслідуючи приклади ЄС та змішуючи їх з закордонними системами утворилася нинішня система освіти України. Звісно її не можна назвати неефективною так як школярі та студенти отримують достатній рівень знань і навичок для життя. Проте вона не демонструє увесь свій потенціал, навчання перетворилось в буденність, а знання вивчають як вірші для отримання оцінок і потім все забувають. Орієнтовно лише цієї проблеми, важливий вплив має неправильна модель оцінювання, ще зі школи учні не перестають списувати і це вже стало нормою, їх лякає отримання малих результатів при їх знаннях. Сучасна

шкільна система схожа з поняттям виживає найадаптивніший, зазвичай знання учні вміщують в себе насильно і в них з'являється відторження до занять. Ситуація студентів університетів краща, практично саме в цей час з'являється можливість вільно навчатися і дізнаватися нових навичок, тому можна сказати що в Україні навчання в університеті являється справжнім навчанням корисним знанням. Вирішити ці проблеми непросто і звісно це довгострокова проблема, проте це можливо. Спочатку потрібно розробити план можливих змін починаючи з 8 класу, а саме ознайомити учнів що таке антиплагіат і навчити писати власні наукові доповіді, власні думки, оцінювати такі роботи не за кількістю матеріалу а за якість написання, можливості реалізації та рівень інновації ідеї. Реконструювати такий предмет як трудове навчання яким зневажають в багатьох школах, і почати навчати учнів різним базовим технологіям як отримання бетону, базові знання металургії, базові знання моделювання малогабаритних будівель.

Модернізація навчальної програми хімії та фізики, підхід до цих предметів повинен додати знання про технологічне застосування, в хімії пояснити по можливості продемонструвати технічний хімічний процес базових технологій як наприклад виробництво соди або рафінованого цукру, виготовлення папіру, виготовлення мила, процес дистиляції і таке інше, фізика може продемонструвати виготовлення власного електромагніта, проаналізувати різні існуючі практичні технології як наприклад волнорізи в середині цистерн які перевозять рідину, принцип роботи двигуна, фізично пояснити принцип польоту літаків та важких кораблів, базові знання матеріалознавства. Залишаючи ситуацію незмінною і не змінюючи нічого швидкість нашого розвитку уповільнюється, є багато технологій для реалізації і покращення які можуть стати бізнесом і збільшити кількість податків для країни і додати нові місцеві продукти але саме знання про ці технології їх промислова реалізація не передаються молодим учням які можуть їх дослідити і реалізувати. Така недооцінка і нереалізація важливих знань одна з головних проблем рівня освіти України.

Також не потрібно недооцінювати категорію населення пенсійного віку. Як зазначено в таблиці 2.5 в Україні мешкає 10 121 624 особи старше 60 років серед яких у кожній області проживає не менше 200 тисяч осіб.

Таблиця 2.5 – Чисельність населення у віці 60 років і старше на 01.01.2021

	Усього	У тому числі		Із загальної чисельності	
		чоловіки	жінки	у міській місцевості	у сільській місцевості
Україна	10121624	3653755	6467869	7056536	3065088
Вінницька	373858	134488	239370	175370	198488
Волинська	201781	73333	128448	107055	94726
Дніпропетровська	773316	267610	505706	645302	128014
Донецька	1247910	452951	794959	1135078	112832
Житомирська	280452	98995	181457	158641	121811
Закарпатська	228303	88191	140112	86186	142117
Запорізька	428357	148737	279620	332817	95540
Івано-Франківська	287442	107114	180328	124198	163244
Київська	390404	137115	253289	225789	164615
Кіровоградська	232402	82673	149729	144067	88335
Луганська	673161	247286	425875	586016	87145
Львівська	546700	204322	342378	333396	213304
Миколаївська	267129	95593	171536	187204	79925
Одеська	529492	195129	334363	369450	160042
Полтавська	342294	121495	220799	204560	137734
Рівненська	218769	80823	137946	106490	112279
Сумська	279141	100535	178606	183274	95867
Тернопільська	233109	85692	147417	98693	134416
Харківська	643786	226875	416911	509115	134671
Херсонська	239987	85400	154587	149761	90226
Хмельницька	303719	109192	194527	155453	148266
Черкаська	308325	110908	197417	164282	144043
Чернівецька	186409	69446	116963	79854	106555
Чернігівська	268477	91905	176572	157584	110893
м.Київ	636901	237947	398954	636901	x

Кожен з них має багато власних знань і досвіду серед яких можливо знайти і майстрів своєї справи які можуть доповнити професійні технічні знання молодих студентів. В соціальній сфері проблема пенсійного забезпечення є досить гострою і це одна з можливостей її покращити. Держава може запровадити професійні курси по різноманітним професіям суспільно з університетами та школами та найняти пенсіонерів для їх проведення, один

раз на тиждень достатньо щоб люди похилого віку не відчували важкості і переводячи свої знання в програму занять курсу вони можуть отримати додаткові кошти для власного життя. Окрім цього можна реалізувати система посередника орендуючи приміщення, відповідаючи за всі офіційні питання як реклама і канцелярія наймати пенсіонерів з важливими знаннями для платних курсів для всіх бажаючих звісно достойно відплачуючи їм за знання, таким чином можна реалізувати нову професію, що є економічно та соціально вигодно для країни.

На сьогодні наявні певні здобутки у сфері соціальної політики, але проголошені в законодавчих актах орієнтири потребують серйозної роботи для їх реалізації. Існують серйозні невирішені проблеми у соціальній сфері, такі як низький рівень зайнятості і масовий характер безробіття; бідність; незадовільний рівень пенсій, посилення диференціації суспільства тощо.

Відображенням проблем в реалізації соціальної політики є, зокрема, депопуляція населення. Так, згідно рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29.12. 2009 р. «Про стан соціально-демографічного розвитку, охорони здоров'я і ринку праці в Україні» проявом демографічної кризи стало погіршення майже всіх демографічних показників. Унаслідок зростання депопуляції, що триває з 1991 року, чисельність населення України скоротилася більш як на 6 млн. осіб. Основними проблемами погіршення демографічної ситуації в Україні є:

- зниження показника народжуваності,
- збільшення показника смертності,
- скорочення тривалості життя,
- загальне старіння населення.

Це впливає на кількісно-якісний склад трудового потенціалу, продуктивність суспільної праці. Економічні та соціальні проблеми спричинили безробіття, поширення нелегальної трудової діяльності, зниження національного інтелектуального та освітнього потенціалу, значне розшарування населення за рівнем доходів.

Наростання кризових явищ на національному ринку праці відбувається в результаті погіршення макроекономічної ситуації, скорочення обсягів вітчизняного виробництва, обумовлених впливом структурної, кон'юнктурної та інституційної кризи, звуженням можливостей створення нових робочих місць. Найгострішою є проблема подолання бідності.

Сьогодні подолання бідності - це той момент, який розглядається світовим співтовариством як ключовий у політиці будь-якої держави. Україна ж належить до країн з високим рівнем бідності, особливістю якої є значне скорочення доходу більшості населення, яке при цьому працює і зберігає відносно високий соціальний статус. На відміну від країн Західної Європи, наявність роботи в Україні ще не є гарантією мінімального достатку.

На шляху вирішення проблем у сфері соціальної політики дуже важливим є збільшити значення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у розв'язанні проблем соціальної політики. Це зумовлено тим, що надання соціальних послуг має здійснюватися на максимально наближеному до населення територіальному рівні, на якому повинні бути належні організаційні, матеріальні та фінансові засоби, що забезпечують їх обсяг і якість відповідно до загальнодержавних стандартів. Саме на регіональному та місцевому рівнях повинна вирішуватись більшість соціальних проблем.

Надання соціальних послуг населенню на регіональному рівні повинно бути максимально децентралізоване. Централізований підхід до визначення потреби в соціальних послугах і формування мережі соціальних служб, закладів та установ зумовлює орієнтацію якості та обсягу таких послуг переважно на фінансові можливості бюджету, а не на потреби населення і не передбачає залучення отримувачів послуг та їх представників до планування і контролю за якістю наданих послуг.

Це веде до високої вартості утримання в стаціонарних закладах для інвалідів, людей похилого віку, що пояснюється значними витратами на

забезпечення матеріально-технічної бази та численного медичного адміністративно-господарського штату. 250

Отже, для держави значно дешевше налагодити систему домашнього обслуговування за допомогою кваліфікованих соціальних, медичних працівників та функціонування мережі відповідних служб - відділень соціальної допомоги або територіальних центрів.

У зв'язку з цим треба інтенсивно розвивати мережу служб, таких як, територіальні центри, з організації соціально-побутового обслуговування інвалідів та одиноких непрацездатних громадян похилого віку вдома. Необхідно також розширювати мережу центрів і відділень соціально-побутової та медико-соціальної реабілітації. Це один із важливих шляхів здійснення завдань інтеграції інвалідів, ветеранів війни та праці у суспільство, підтримання їхньої соціальної активності та життєдіяльності. Важливим для покращення соціальної політики є підвищення ролі недержавних громадських організацій. Недержавні організації здатні зробити вагомий внесок у розвиток системи соціального захисту. Саме НДО розробляють і апробують новаторські моделі та схеми роботи з клієнтами, до того ж вони здатні отримувати допомогу з боку міжнародних організацій. Для покращання партнерських відносин між органами влади та громадськими організаціями необхідно здійснювати спільне планування і координацію дій.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

3.1 Напрями покращення соціальної політики України

Як було зазначено раніше соціальна політика України має багато проблем для виправлення, а також можливостей для покращення серед яких більшість можна віднести до особливо важливих. З мого погляду сперші потрібно звернути увагу на менталітет українців так як в українському соціумі поширеною залишається думка, що природа соціальної політики пов'язана насамперед із тим, що суспільство складається з економічно сильних та економічно слабких індивідів (домогосподарств), а інститутом, який має підтримувати слабких, створюючи умови для реалізації принципу соціальної справедливості, є якраз соціальна політика.

Таке трактування є звуженим і шкідливим. Це призводить до ототожнення соціальної політики із соціальним захистом або соціальним забезпеченням. Соціальна політика не може бути ефективною, якщо своїм об'єктом має виключно соціально вразливі верстви населення, які, безумовно, потребують уваги з боку держави та суспільства в цілому. Умови, необхідні для підтримки соціально вразливих груп непрацюючого населення, створюються зайнятими в суспільному виробництві, на них можуть і повинні поширюватися заходи щодо їх соціальної підтримки та розвитку. Більше того, оскільки можливості реалізації соціальної політики залежать від сфери праці, то основою соціальної політики та соціального розвитку є саме соціально-трудова політика. А значить, соціальна політика стосується всього соціуму. У її сфері перебувають і економічно сильні, і економічно слабкі.

Розуміння цього є перше, що потрібно для ефективного покращення соціальної політики України, так як: «Змінюючи щось, не розуміючи природи того що ви змінюєте, ви лише руйнуєте».

Орієнтуючись на всеоб'ємний аналіз сучасного стану соціальної політики України доступні можливі напрямки дій для вирішення наявних проблем:

модернізацію системи соціального обслуговування;

надання пільги в обсязі, достатньому для забезпечення нормальної життєдіяльності особи (сім'ї);

розширення соціальних послуг, особливо актуальним буде створення нових для осіб, які потрапили у складну життєву ситуацію;

сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовки та підвищення кваліфікації молоді, її профорієнтації, запобігання негативним проявам у молодіжному середовищі;

створення правових, економічних та соціальних умов для функціонування і зміцнення сім'ї, поліпшення демографічної ситуації.

Звісно це лише концепції для орієнтації та розробки проектів модернізації соціальної політики України. Згідно з можливими умовами для модернізації системи соціального обслуговування та вирішення наявних недоліків, потрібно створити повністю підконтрольний проект міністерства соціальної політики України по створенню практичної системи соціального обслуговування для мешканців України. В основі якої може виступати Вінницький проект «Єдиний Рахунок» за допомогою якого можна легко та швидко слідкувати за своїми комунальними платежами. Досить зручно у галузі комунальних послуг, але якщо створити схожу систему для ефективного соціального обслуговування це значно покращить державний контроль над соціальною сферою населення України. Державі буде простіше збирати різноманітну статистику для швидкої оцінки стану соціального забезпечення населення в реальному часі, а також знаходити проблеми та невідповідності через швидку обробку інформації яку можна настроїти автоматично.

Наступним є надання пільги в обсязі, достатньому для забезпечення нормальної життєдіяльності особи (сім'ї), звісно це одне з головних обов'язків держави та має свою згадку в Конституції. Орієнтовно цієї проблеми, наразі,

її неможливо вирішити до кінця через слабкий контроль над розподілом державних коштів так як навіть при достатньому забезпеченню областям на реалізацію додаткових пільг населенню кількість квот може бути набагато менше ніж має бути насправді, а при питанні чому так мало? У відповідь можна легко отримати: «Недостатньо коштів», тому дану проблему можна лише покращити нефінансовими допомогоюми, як наприклад в кожній області зібрати спілку усіх підприємців в чат-онлайн конференцій, де держава зможе надавати необхідну підтримку підприємствам які зможуть допомогти в низьці соціальних проблем зокрема і цій.

Далі розширення соціальних послуг, особливо актуальним буде створення нових для осіб, які потрапили у складну життєву ситуацію, одна з можливостей як було наведено раніше при стимулюванні держави команди підприємців за допомогу в подібних проблемах але на державному рівні також є декілька варіантів вирішення даної проблеми, наприклад переселення в інше місто, містечко або селище, де буде можливість покращити своє життєве становище або набрати серед них кандидатів на навчання для роботи в державних проектах та закладах.

Напрямок сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовки та підвищення кваліфікації молоді, її профорієнтації, запобігання негативним проявам у молодіжному середовищі. Орієнтовно цього напрямку перш за все ефективно буде реалізувати проект «Знання поколінь» для стимуляції та просвітлення молоді, надання їм вибору в направленні власного розвитку і віри у власні вміння. Також пропонується реорганізувати систему оцінювання школярів та студентів, це є необхідністю, тому що країна потребує ініціативну, креативну молодь з власними ідеями, проектами та розробками, а не відмінників які переписують чужі знання лише через обмеження в мінімальній кількості сторінок доповідей, або розбавляють їх десятками ускладнених наукових визначень. При покращенні даної системи головне завжди пам'ятати який результат ми хочемо отримати, які учні зможуть покращити економічну, соціальну, промислову, правову і медичну

ситуацію в країні, ті кого стимулювати вивчити матеріал, розповісти його і з часом забути або ті кого стимулювали робити власні проекти та аналізи матеріалу, власними словами і неважливо чи 1, 2, 5, 10 сторінок, а оцінювання за характером якості, новизни та рівня розуміння матеріалу який досвідчений викладач легко оцінює, при такій умові школярі та студенти набагато ефективніше опрацюють матеріал та важче його забудуть тому що будуть авторами своїх робіт у самостійному розумінні.

Наступний напрям, це створення правових, економічних та соціальних умов для функціонування і зміцнення сім'ї, поліпшення демографічної ситуації. Даний напрям охоплює відразу багато причин і проблем зосереджених в законодавстві України необхідних для покращення. Окрім того разом з відтворенням та взросління нових сімей яким для власного повноцінного життя та забезпечення двох або більше дітей необхідне власне житло та зарплатня мінімум від 10 000 грн у кожного з батьків, проте нажалі не всі молоді сім'ї можуть собі це дозволити що і являється першопричиною ситуації коли у двох батьків лише одна дитина, з іншого боку держава з її непростю економічною ситуацією не може собі дозволити соціальне забезпечення житлом молодим сім'ям, більш того це в час коли не всі переселенці з Донбасу змогли отримати соціальне житло від держави хоча і мають статус біженців. Головна необхідна умова для вирішення демографічної ситуації в Україні це вирішення тих соціально-економічних проблем які обмежують сім'ї у вихованні двох або більше дітей. Батькам потрібні кошти іншими словами робота, тобто вирішення проблеми зайнятості населення, також батькам потрібне житло яке має поруч дитячий садок, школу і лікарню, в необхідній кількості по всій Україні, а це проблема міністерства інфраструктури та соціального забезпечення і головне видатків державного бюджету, разом з ним постійного контролю і догляду за розподілом коштів. Таким чином при нинішній важкій ситуації з коронавірусом і його впливом на економіку проект покращення демографічної ситуації має розглядатися як

довгостроковий план з середнім пріоритетом проте у розробці плану реалізації покращення до майбутніх законодавчих модифікацій.

Окрім зазначених вище, на нашу думку, соціальна політика України має ще велику кількість можливостей для покращення, проте ефективність з якою їх використовує влада низька і майже зневажлива. Можливості які може надати налагоджена соціальна політика зникають навіть не встигаючи показати себе і це також проблема. Тому одним з важливих моментів покращення являється покращення роботи Державного апарату іншими словами організоване професійне навчання спеціально для державних службовців секретарів депутатів, Міністрів та Президента. Конкретні навички для навчання це знання статистичної інформації за останні роки і їх динаміку змін, інформацію про великі та середні події по важливості в регіоні перебування, базову інформацію про чиновників, бізнесменів та громадських діячів регіону перебування, також базова інформація про світові досягнення та основа знань функціонування України як системи. Дані спеціалісти назараз є досить рідкісними проте вкрай необхідними, можливо на перших погляд це додаткові витрати і взамін звичний секретар який пам'ятає те що можна легко знайти в інтернеті, але це не так, головне якість знань, дізнавшись знання людина їх обробляє, аналізує і робить свої висновки такий процес навчання і чим більше знань аналізує та обробляє людина тим ширше розширюється її світогляд на проблему у цій області, другими словами вона здатна давати конструктивні, корисні поради та інстинктивно знаходити шлях до вирішення проблеми орієнтуючись досвідом.

Але не так просто знайти фахівців з такими знаннями, тому пропонується відкрити заклад навчання орієнтований на конкретну навчальну програму поділену по галузям та регіонам, а найталановитішим навчальна програма загальна по Україні. А якщо зробити це правильно разом з цим можна вирішити ще одну соціальну проблему і позитивно стимулювати дві проблеми за рахунок одного покращення.

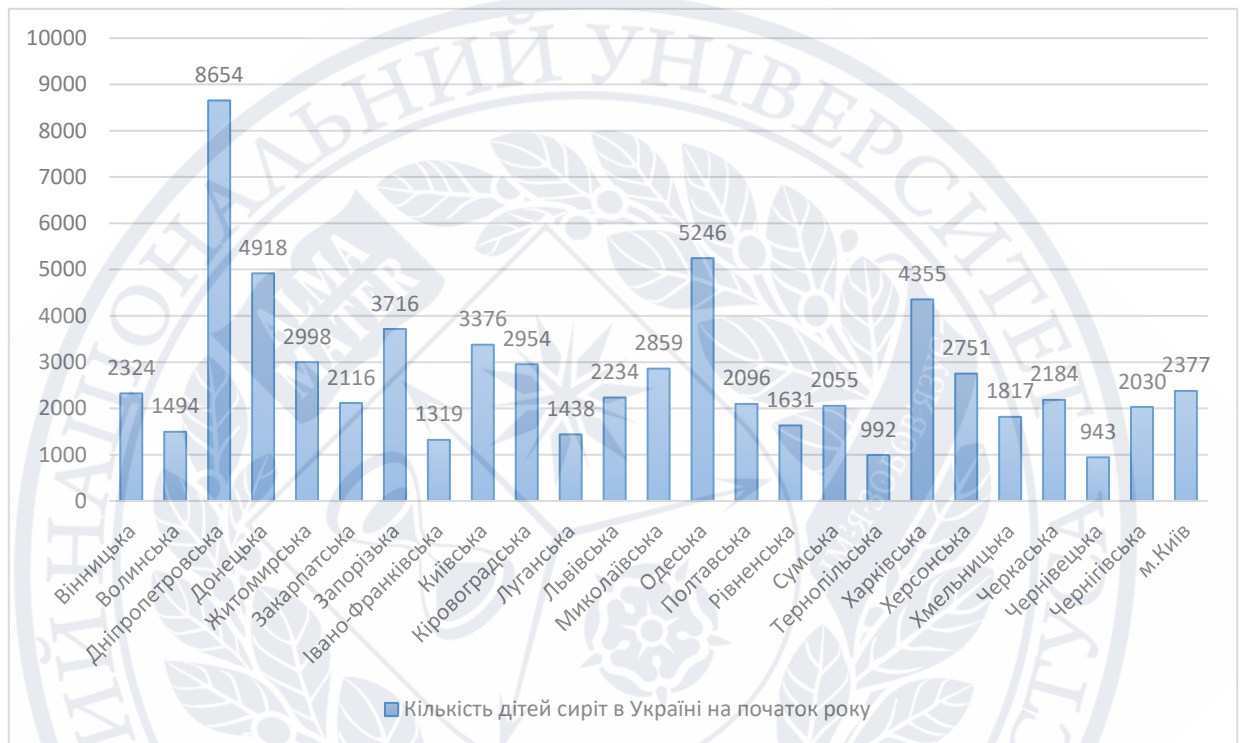

Рисунок 3.1 – Кількість дітей сиріт в Україні на початок року

Як зазначено на рисунку 3.1 сьогодні у кожній області України є велика кількість дітей сиріт, особливо Дніпропетровській та Одеській областях. Вони зосереджені в дитячих домах, школах-інтернатах і інших державних або громадських закладах догляду за дітьми-сиротами. Найчастіше рівень освіти та опіки в таких закладах має середній або низький рівень, або саме навчання не має ефективної навчальної програми зі слабкою науковою дисципліною. Крім того життєва ситуація дітей-сиріт являє необхідністю отримання професійних знань для забезпечення самих себе у дорослому житті, тому нинішня система втрачає потенційно дорогоцінний час дітей просто використовуючи загальну шкільну програму або взагалі нічого і відпускаючи

дітей на розваги самих себе. Така ситуація є необдуманною та досить шкідливою для дітей з точки зору їх майбутнього, є такі слова: «Діти втративши сім'ю дорослішають швидше ніж їх однолітні», це можна зрозуміти не просто як закономірність, що всі хто залишився сам різко дорослішають, ні, це означає, що діти які залишились самі починають розуміти, що тепер вони можуть розраховувати лише на самих себе і це стимулює їх думати про своє майбутнє сильніше ніж їх однолітків. Таким чином ми можемо допомогти їм і вирішити ці дві проблеми можливо якщо перекваліфікувати інтернати, дитячі будинки, місця опіки на спеціальні державні академії, звісно це повинна бути не звична ситуація навчальних закладів і ні місце проживання дітей, ні обмеження інтересів не буде, проте зміниться навчальна програма яка повинна буде включати наведені вище предмети, буде надано багато інформації для розширення розуміння світу і системи якою являється Держава. Таким чином діти-сироти отримають можливість підтримувати самих себе самотужки своїми власними навичками, а Державна адміністрація зможе поповнитись кваліфікованими кадрами які ідеально підходять для злагодження роботи державних апаратів. Більш того це може допомогти в реалізації більшої кількості проектів та їх якісної організації. При високій ефективності це можливо стимулює краще забезпечення інтернатів та надання їм додаткових ресурсів.

Окрім цього для покращення розвитку технологій та стабілізації економічної ситуації в країні можна розробити проект доступу до технологій, який представляє собою розробку технологічного збірника в якому покроково продемонстровано як самому створити різноманітні прилади, від сучасної механіки до сучасної електроніки, від хімічних розчинників до косметики, від звичайних ламп до електро генераторів. І ці підручники будуть мати можливість знаходитися лише в навчальних закладах освіти, не для продажу, а для розвитку розуміння технічних процесів у можливих майбутніх підприємств або вчених які зможуть модернізувати надані технології.

3.2 Розробка соціально-орієнтованого проекту «Знання поколінь»

Пенсійне забезпечення та покращення якості освіти в кожній з цих соціальних категорій є постійна недостатність фінансування і вони разом є одними з постійних соціально-економічних проблем України. На ці теми були написані безліч різних наукових статей та збірників і кожного року постійно вивчається статистика позитивних та негативних коливань. Вирішенням цих проблем щорічно приділяється увага у нових законопроектах на засіданнях Кабінету Міністрів України, проте ситуація ніяк не покращується, а в нестабільні події роки навіть погіршується.

Таким чином аналізуючи методи покращення сучасної соціальної політики України був розроблений проект «Знання поколінь». Сутність проекту полягає в тому, щоб створити нову державну соціальну програму та протестувати її в масштабах міст, селищ міського типу та селищ, сама соціальна програма складається з декількох етапів наведених нижче і полягає в посередництві між школярами, студентами або просто людьми зацікавлених новими знаннями та пенсіонерів з достатніми практичними професійними знаннями та значним досвідом. Пенсіонери які мають гарне здоров'я і є професіоналами в своїй справі повинні будуть написати свій власний навчальний план в який буде входити їх розуміння та досвід своїх професій, поради, можливі проблеми або помилки, знання які виходять за рамки звичних навчальних матеріалів і на основі цієї навчальної програми вони будуть проводити лекції з досить вільним графіком орієнтовно одне заняття на тиждень або більше за власним бажанням, що не буде впливати на стан здоров'я, розбавить звичну щоденність та фінансово допоможе. Держава бере на себе основну підготовчу роботу як пошук приміщення, підбір кандидатів і аналіз їх навчальних матеріалів (можливе редагування), зв'язок з можливими партнерами та зацікавленими організаціями, маркетингова стратегія і фінансова звітність.

Етапи реалізації соціальної програми:

1. Збір інформації по кількості людей старше 60 років, їх професійних навичок, місцепроживання та стану здоров'я на місті реалізації проекту
2. Ведення переговорів на рахунок співпраці з місцевими школами або університетами. (За неможливості, проведення пошуку та оренди приміщення для реалізації проекту)
3. Проведення співбесіди та набір кандидатів на участь у проекті, вивчення і аналіз їх навчальних матеріалів.
4. Зв'язок з можливими партнерами та зацікавленими організаціями співставлення необхідних кандидатів із списку за наявності.
5. Створення графіку підготовки, організації та реалізації проекту.
6. Забезпечення усіх необхідних умов для роботи проекту.
7. Місцева реклама через ЗМІ та інші оголошення.
8. Підтвердження та перевірка готовності запуску проекту «Знання поколінь»
9. Запуск і спостереження за проектом, збір інформації щодо його ефективності

Завданнями соціального проекту є:

- покращення якості освіти в Україні;
- підвищення кваліфікації та збільшення кількості майстрів своєї професії;
- покращення фінансового забезпечення пенсіонерів або людей пожилого віку;
- налагодження зв'язку між різними підприємствами та навчальними закладами які є частиною проекту;
- покращити підбір талантів для вільних державних вакансій.

Операційна діяльність:

- пошук кандидатів серед пенсіонерів та організація їх навчальних матеріалів;
- організація професійних курсів для навчальних закладів або зацікавлених підприємств;

-догляд та контроль за роботою проекту, обробка статистики його ефективності;

-підбір талантів для державних вакансій;

Цільова група: Загалом такі професійні курси корисні для усіх вікових категорій у віці від 16 до 45 років школярі, студенти, молоді спеціалісти або люди які бажають покращити свої навички.

Канали розповсюдження:

- розповсюдження реклами через соціальні мережі (Відкрити канал в Інстаграм та Facebook);

-використання державних ресурсів, реклама через ЗМІ;

-оголошення в громадському транспорті;

Таблиця 3.1 - Оцінка тенденцій, що надають можливості та створюють загрози

СИЛЬНІ СТОРОНИ		СЛАБКІ СТОРОНИ	
1	Державна підтримка	1	Швидкість збору інформації
2	Рівень професійних знань та рідкісний досвід викладачів	2	Карантинні обмеження
3	Висока рентабельність	3	Велика організаційна робота
4	Необхідність на ринку	4	Обмежена кількість викладачів по унікальним професіям
5	Інноваційність ідеї	5	Повільна побудова репутації
МОЖЛИВОСТІ		ЗАГРОЗИ	
1	Налагодження зв'язків між підприємствами та навчальними закладами	1	Незацікавленість держави у фінансуванні проекту
2	Підбір талантів для державних вакансій	2	Незгода пенсіонерів на участь
3	Можливість швидкого розширення чеерез просту структуру	3	Недовіра можливих при запуску проекту
4	Покращення якості місцевої освіти	4	Пошук достатньої кількості кваліфікованих кандидаттів у викладачі
5	Покращення фінансового становища пенсіонерів	5	Довгий процес підготовки і організації

Опис ризиків проекту та їх наслідків наведено у таблиці 3.2

Таблиця 3.2 – Опис ризиків проекту «Знання поколінь»

Зовнішні ризики

1	<i>Ситуація з Коронавірусом</i>	Може призвести до перебою роботи курсів або незручності їх проведення в онлайн режимі
2	<i>Нестійкість зацікавленості</i>	Може привести до повільної стабілізації репутації
3	<i>Державні обмеження</i>	Може знизити швидкість реалізації проекту або його якості.
4	<i>Відмова участі пенсіонерів</i>	Уповільнить процес реалізації проекту та ускладнить роботу в його організації

Внутрішні ризики

1	<i>Некомпетентність працівників</i>	Низька компетентність працівників може відобразитись на якості організації проекту, що спричинить зменшення кількості учасників, призведе до зниження репутації, а в крайньому випадку – зупинки.
2	<i>Некомпетентність пенсіонерів як викладачів</i>	Майстри своєї справи у своїх професіях можуть мати погані навички викладання, що загрожує в погіршенні репутації курсів.
3	<i>Маркетингові ризики</i>	Можуть не викликати довіри при перших оголошеннях, уповільнить розвиток масштабів проекту.
4	<i>Технічні ризики</i>	Можуть бути спричинені невміння старших викладачів використання необхідної техніки

Структуризація проекту

Команда проекту: Керівник проекту; Менеджер з комунікації; Менеджер з фінансів; Менеджер з організації; HR-Менеджер; Технічні спеціалісти; Управління проектом – Керівник проекту; Соціальна складова – Менеджер з комунікації; Приміщення – Менеджер з організації; Оснащення - Технічні спеціалісти; Персонал – HR-Менеджер.; Реклама – Менеджер з комунікації; Відкриття - Керівник проекту.

Логіко-структурна схема проекту та часові межі його втілення наведені в додатках А-Д.

Розподіл ресурсів в межах проекту наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Розподіл ресурсів проекту на одне місто

Зона відповідальності менеджера з фінансів		
<i>Вид робіт</i>	<i>Ресурси</i>	<i>Вартість, грн</i>
Затвердження та реалізація соціального проекту	Витрати на розробку та затвердження статутної документації. Погодження розміру бюджету та його фактичне наповнення (протягом року).	4 000 000
Відкриття рахунків в банку: для поточних розрахунків; зарплатного проекту; накопичувальних та інших та інших рахунків для фонду проекту.	Витрати на відкриття перерахованих рахунків за потребою чи на вимогу банку.	500
Зона відповідальності менеджера з комунікації		
Проведення маркетингового дослідження	- Кошти для проведення маркетингового дослідження по договору	70 000
Проведення рекламної компанії проекту	- Витрати на популяризацію закладу, тобто: реклама через соцмережі, реклама у транспорті (вивіски, буклети) тощо.	20 000
Проведення соціологічного дослідження щодо соціального стану ефективності діяльності проекту	Витрати за оплату по договору соціального дослідження	50 000
Зона відповідальності менеджера з персоналу		
<i>Вид робіт</i>	<i>Ресурси</i>	
Пошук та відбір персоналу	Витрати на підбір персоналу: розміщення на job-сайтах; звернення до агенцій з підбору персоналу; використання державної бази даних пошук і опитування кандидатів	200 000
Зона відповідальності менеджера із організації		
<i>Вид робіт</i>	<i>Ресурси</i>	
Підбір приміщення, що відповідає діяльності закладу	- Кошти на оренду; - Кошти на комунальні та комунікаційні-технічні послуги	150 000
Зона відповідальності технічних спеціалістів		
<i>Вид робіт</i>	<i>Ресурси</i>	
Меблювання та оснащення приміщення	- придбані меблі; - придбане обладнання та інвентар	100 000
Зона відповідальності менеджера з КСВ		
<i>Вид робіт</i>	<i>Ресурси</i>	
Проведення соціологічного дослідження щодо соціального стану ефективності діяльності проекту	Витрати за оплату по договору соціального дослідження	50 000

Баланс витрат за проектом, витрати на заробітну плату та розрахунок періоду окупності проекту представлені в таблицях 3.4 – 3.7.

Таблиця 3.4 - Початковий баланс і стартові витрати проекту

Код	Стаття	Сума, грн.
Наявні активи		
01	Обладнання	-
02	Канцелярські витрати	10 000
03	Грошові засоби	-
04	Сировина, матеріали, комплектуючі	-
05	Офісні меблі	-
06	Транспорт	-
07	Приміщення	-
08	Інше	-
09	Всього наявні: активи (01+ 08)	10 000
Необхідні активи		
01	Обладнання	-
02	Грошові засоби	-
03	Сировина, матеріали	-
04	Офісна мебель	20 000
05	Комп'ютери, оргтехніка	60 000
06	Витрати на юридичні послуги	10 000
07	Витрати на рекламу	90 000
08	Канцелярські витрати	5 000
09	Реєстрація	-
10	Ліцензія	-
11	Транспортні витрати	-
12	Оренда обладнання	-
13	Оренда приміщення	150 000
14	Заробітна плата	-
15	Телефон	-
16	Інші витрати	5 000
17	Всього початкові витрати [(01)+(18)]	340 000

Таблиця 3.5 - Баланс проекту «Знання поколінь»

	Баланс	
18	Власні кошти	-
19	Всього	4 000 000
20	Короткострокові зобов'язання	-
21	Безвідсоткові позички	-
22	Короткострокові кредити	-
23	Державні субсидії	4 000 000
24	Всього короткострокові зобов'язання [(20)+(21)+(22)+(23)]	-
25	Довгострокові зобов'язання	-
26	Довгострокові кредити	-
27	Інші довгострокові зобов'язання	-
28	Всього довгострокові зобов'язання [(25)+(26)+(27)]	-
29	Всього зобов'язання [(24)+(28)]	-
	Баланс	4 000 000

Таблиця 3.6 - Розрахунок фонду заробітної плати

Посада	К-сть, осіб	Оплата праці за місяць, грн.	Оплата праці за рік, грн.	Утримання із зп за рік, грн.
Керівник проекту	1	10 200	122 400	21 960
Менеджер з комунікації	2	2 000 (20 000)	120 000 (240 000)	21 600 (43 200)
Менеджер з фінансів	1	10 000	120 000	21 600
Менеджер з організації	1	10 000	120 000	21 600
HR-Менеджер	1	15 000	144 000	28 800
Технічні спеціалісти	3	8 500 (25 500)	102 000 (306 000)	20 400 (61 200)
Викладачі	8	15 000 (120 000)	180 000 (1 440 000)	32 400 (259 200)
Різноробочі	4	6 000 (24 000)	72 000 (288 000)	12 960 (51 840)
Прибиральниця	1	6 000	72 000	12 960
Всього	14	240 700	2 888 400	295 560

Загалом початкові витрати на все з урахуванням заробітної плати за рік будуть становити – 3 424 660 грн.

Таблиця 3.7 – Розрахунок періоду окупності проекту

Собівартість	
1 Заняття	500 грн
Окупність:	6 850 занять
✓ якщо 15 людей за заняття, то	457 занять
✓ якщо 25 людей за заняття, то	274 заняття
<i>Якщо будемо працювати у місяць 24 заняття (1 викладач = 4 заняття на місяць):</i>	Виручка за місяць = $24 \cdot 500 \cdot 25 = 300\,000$ грн. Прибуток за місяць з відрахуванням витрат без вирахування ПДВ = $300\,000 - 240\,700 = 59\,300$ Прибуток за місяць з відрахуванням витрат з вирахуванням ПДВ = $59\,300 \cdot 0,95 = 56\,335$ Період окупності = $3\,424\,660 / 56\,335 = 61$ місяць (5 років і 1 місяць)

Управління командою проекту

Розподіл ролей

Команда проекту складається з команди управління проектом (керівник проекту, менеджер з фінансів, HR-менеджеру, менеджер з комунікації, менеджер із організації, технічних спеціалістів).

Команда соціального проекту «Знання Покоління» – це розробники ідеї соціального проекту та особи, які допомагають в його реалізації.

Таблиця 3.8 – Кадрове забезпечення проекту

Посада	Кількість
Керівник проекту	1
Менеджер з комунікації	2
Менеджер з фінансів	1
Менеджер з організації	1
HR-Менеджер	1
Технічні спеціалісти	3
Викладачі	8
Різноробочі	4
Прибиральниця	1
Всього	22

Функції кожного члена команди:

Керівник проекту - відповідає за управління проектом і несе відповідальність за його результати; планування, контроль та координацію робіт всіх учасників проекту.

Менеджер з фінансів займається реєстрацією юридичної особи у всіх органах державної влади, розробкою бізнес плану, обґрунтуванням життєздатності проекту, підготовкою необхідної документації, доходами проекту.

HR-менеджер – пошук та підбір необхідного персоналу, аналіз роботи персоналу, їх навчання.

Менеджер з комунікації - побудова та підтримка репутації закладу через діалог з її аудиторіями та організаціями-учасниками, рекламна компанія закладу.

Менеджер з організації – забезпечує організацію, виконання і контроль усіх етапів формування проекту.

Формат та частота комунікацій

Менеджер з фінансів співпрацює з усіма членами команди проекту - HR-менеджером, менеджером з комунікації, менеджером з організації: з одного боку він займається плануванням бюджету, розподіленням та контролем грошових потоків основних аспектів діяльності проекту, з іншого боку отримує та корегує запит спеціаліста на певні ресурси виходячи з можливостей проекту, які мають надати звіт по використанню виділених коштів. І звичайно взаємодія з керівником проекту – затвердження і планування використання бюджету, тобто погодження фінансового проекту з керівництвом.

HR-менеджер з фінансовим менеджером узгоджують фонд заробітної плати, обирають та узгоджують систему і форму оплати праці для працівників між собою, і потім передають на затвердження керівнику проекту штатний розклад.

Менеджер з комунікації погоджує та розробляє маркетингову політику з керівником проекту.

Менеджер з організації отримує кошти із фонду проекту, для організації постійної роботи проекту в усіх організаційних питаннях.

Таким чином соціальний проект «Знання поколінь» може бути реалізований за розробленою структурою. Звісно першочергово потрібно провести тестовий запуск та провести аналіз на зібраних даних і відгуків від учасників. Проте орієнтуючись на саму структуру проекту він має позитивний вплив в багатьох соціальних напрямках України і може стати одним з тих самих кроків на шляху її одужання.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження слід зазначити наступні висновки.

Соціальна політика України має багато проблем для виправлення, а також можливостей для покращення серед яких більшість можна віднести до особливо важливих. І орієнтуючись на проведений аналіз з мого погляду спершу потрібно звернути увагу на менталітет українців які при терміні «Соціальна політика» розуміють що це лише допомога соціально вразливим верствам населення, а не соціальне забезпечення усього населення України якою вона насправді і є. Більш того важливість і корисний вплив ефективно налагодженої соціальної політики теж ще схований від розуміння більшості українських політиків та громадських діячів. Слід пам'ятати що якщо робити аналогію, то харчова галузь забезпечує виживання населення та його ріст (енергія), промислова галузь підтримує економіку країни та розширення інфраструктури (тіло), а соціальна галузь розвиває таланти, менталітет та саме вона зберігає в собі потенціал майбутнього розвитку країни (душа), тому зневажання соціальною політикою і не використання усього її потенціалу і є одним з тих обмежень яке не дозволяє Україні зрівнювати себе з Німеччиною, Швейцарією та іншими розвинутими країнами. Звісно в Україні постійно реформується та вивчається соціальна політика, як зазначено в розділі 2, вже є розроблені напрями науково-дослідницьких розробок Мінсоцполітики України на 2021-2023 роки, проте хоч розробка таких проєктів і проводиться коли постає питання їх реалізації їх заморожують на невизначений час. Саме тому мною була обрана дана тема дослідження, нинішню ситуацію сучасної моделі соціальної політики України та пріоритет її важливості необхідно змінити. Як зазначено в дослідженні вирішення проблем соціальної політики які накопичувались не одне десятиліття безумовно є тривалим та непростим процесом і однією з критичних проблем є надзвичайно висока витратливість сучасної соціальної сфери разом з її малою ефективністю, що зумовлено декількома причинами, серед яких головним є, безумовно, некваліфіковане

керівництво, відсутність довгострокових дій у галузі та нецільове використання коштів, саме такі причини обмежують і затримують розквіт соціальної сфери в Україні заважаючи продемонструвати очевидні переваги її розвитку.

Для демонстрації реального впливу соціальної політики на розвиток України, було досліджено та запропоновано декілька проектів покращення соціальної політики в Україні, серед яких найкраще розглянутим є проект «Знання Поколінь» розроблений для:

- покращення якості освіти в Україні;
- підвищення кваліфікації та збільшення кількості майстрів своєї професії;
- покращення фінансового забезпечення пенсіонерів або людей пожилого віку;
- палагодження зв'язку між різними підприємствами та навчальними закладами які є частиною проекту;
- покращити підбір талантів для вільних державних вакансій.

Проект «Знання Поколінь» є прикладом того які можливості чи дорогоцінні для держави ресурси просто втрачаються навіть не зацікавлюючи нікого. Всім відома проблема пенсійного забезпечення і в сучасних економічних умовах вона не сильно змінюється, проте ще гірше коли колишні видатні вчені, техніки, майстри які працювали на благо України теж страждають в бідності, основою цього проекту стала стаття прочитана мною, де розповідалось про видатного українського винахідника-конструювальника літаків який проживав в умовах з мінімальною пенсією в двох кімнатній старій хрущовці, він половину свого життя пропрацював в одній із самих важких для освоєння професій і сам розробив не мало українських літаків, проте проживав в досить обмежених умовах. Його досвід і знання можна назвати рідкісними особливо в Україні, але життя мало такі умови, тому це навело на думку, а яка кількість інших майстрів або вчених серед людей пожилого віку які є видатними і заслуговують комфортного життя проте не мають цього, і тоді

зрозумів, що зневажання такими людьми, а також занепад спадщини їх знань і досвіду це просто злочин, цього не повинно бути, тому була розроблена ідея проекту який є вільний і не стресовий для здоров'я людей похилого віку, а також потенційно ефективний в розвитку молодого майбутнього покоління і що найважливіше для країни це нова система продовження спадщини дорогоцінних знань, а не їх забуття, в такому разі технологічна та промислова галузь України отримає додаткові ресурси для розвитку і прогресу. Отже, такий проект показує не використаний потенціал України в вирішенні сучасних соціальних проблем, і надає змогу змінити підхід до сучасної соціальної політики яка лише продовжує регулювати кількість коштів соціального забезпечення, а не створювати процеси при яких соціальна сфера країни покращується і процес стає циклічним самозабезпечуючи себе.

Окрім цього, було представлено потенційні соціальні проекти реорганізації навчальних програм шкіл-інтернатів та навчання кваліфікованих державних кадрів яких критично потребує наша Влада. Також зазначені пропозиції покращення навчального матеріалу шкіл та студентів, а також розглянуто сучасну систему оцінювання і напрямки її реформування, що дозволять покращити ефективність освоєння знань молоддю.

Можна зробити висновок, що сучасна модель соціальної політики в Україні досі не налагоджена і має велику кількість внутрішніх проблем, але не намагається знайти їх фундаментальне рішення, використовуючи кошти для постійного регулювання допомог та забезпечень не реалізуючи дійсно дієві самодостатні соціальні проекти які допоможуть розвитку усієї України. Іншими словами напрямки на які зосереджена увага соціальної політики України не є потенційно найефективнішими для майбутнього розвитку країни і її виходу з сьогоденішнього важкого становища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1 Ярова Л. В. Соціальна політика як чинник забезпечення європейської інтеграції України: дис. д-ра політ. наук : 23.00.02 / Ліліана Вікторівна Ярова; наук. консультант А. О. Сіленко; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". – Одеса, 2011. – 404 с.

1. Малімон В.І. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. - 352 с.

2. Історія та теорія соціальної політики України: Навч. посібн. / А.О. Ярошенко, Т. В. Семигіна, Н.В. Сухицька. За ред. А.О. Ярошенко. – К., НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. - 289 с.

3. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / М.Ганслі Теренс. - К.: Основи, 1996. - 238 с

4. Крупнік А.С. Соціально-захисна спрямованість державної соціальної політики в умовах трансформації українського суспільства / А.С.Крупнік: дис. канд. політ. наук. - Одеса, 2002. - 169 с.

5. Управління соціальним і гуманітарним розвитком: навч. посіб. / За заг. ред. В.А.Скуратівського, В.П.Трощинського. - К.: НАДУ, 2008. Частина 1. - 523 с.

6. Яременко О. Соціальна політика як регулятор взаємовідносин соціальних структур і соціальних інститутів / О.Яременко URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=23&c=252>.

7. Панченко М. Соціальна сфера і соціальна політика та їх співвідношення в аспекті державного управління соціальною сферою / М.Панченко URL: http://www.nbuv.gov.ua/Soc_Gum/Apdu_o/2009-1/R_5/Panchenko.pdf.

8. Лисенко Ю.В. Соціальна політика України в людському вимірі: особливості та проблеми втілення на шляху демократизації / Ю.В.Лисенко URL: http://nbuv.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/Vdakk/2010_4/41.pdf.

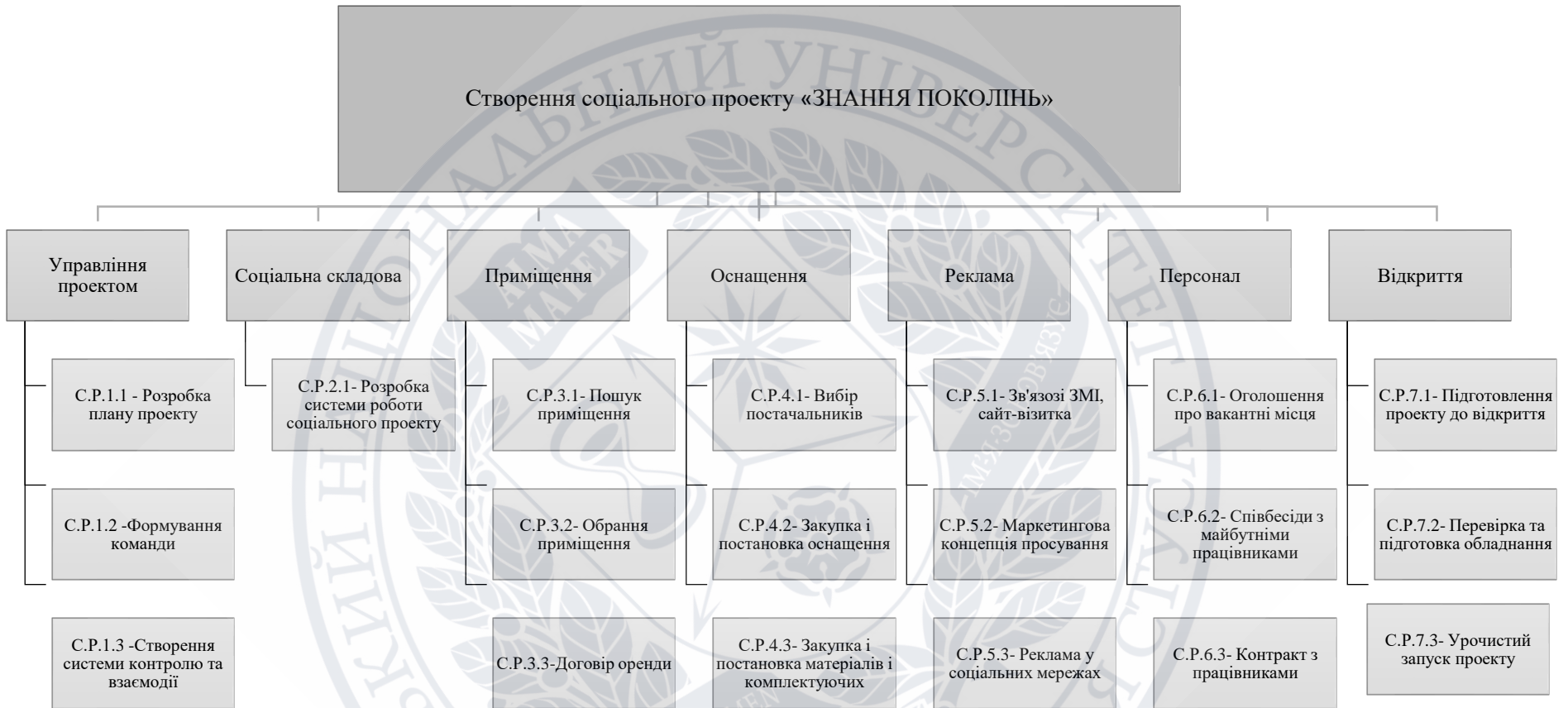
9. Горбатенко В.П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть / В.П. Горбатенко: монографія. — К.: Академія, 1999. - 240 с.
10. Стойка А. Критерії формування та реалізації соціальної політики: теоретичний аспект / А.Стойка URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_du/...3/.../ DU310_44.pdf
11. Ярова Л. Головні завдання сучасної соціальної політики в контексті євроінтеграції України / Л.Ярова URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdakk/2010_3/45. pdf.
12. Модель Беверіджа. Сіленко А. Чи є альтернатива державі загального добробуту? / А.Сіленко // Нова політика. - 2000. - № 1. - С. 32-35.
13. Американська модель соціального захисту населення. URL: <http://www.pilga.in.ua/node/740>.
14. Бригадир М.Б. Теоретичний аналіз моделей соціальної політики / М.Б.Бригадир URL: http://www. nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpnapv_ppn/2009_50/09bmbmsp.pdf.
15. Вольська О. Підвищення рівня соціального захисту та підтримки населення України. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр. О., 2018. Вип. 1 (53). С. 54-57.
16. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Деріга В. В., Багмет М.О. Шляхи вдосконалення системи соціального захисту в Україні: політологічний аналіз. URL: <http://go.mail.ru/search?q>.
18. Кравченко М. В. Регіональні пріоритети державної політики у сфері соціального захисту населення України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 2. С. 229-238.
19. Кузьменко С. Г. Соціальний захист населення як складова соціального управління: системний підхід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 2. С. 119-125.

20. Мащенко М. А., Пивавар І. В. Державне регулювання соціального захисту населення. *Інноваційна економіка*. 2017. № 2. С. 177- 182.
21. Новикова Т.В. Соціально-економічна захищеність населення як об'єктивна необхідність становлення соціальної держави. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. №3.
22. Рошканюк В.М. Визначення поняття «соціальний захист» в теорії права соціального забезпечення. *Форум права*. 2017. № 3. С. 626-630.
23. Соціальний захист населення України: статистичний збірник / Державна служба статистики України. К., 2019. 123 с.
24. Центр соціально-економічних досліджень: пілотний проект соціальної допомоги. URL: <http://www.caseukraine.com.ua>.
25. Халецька А.А. Методологічні передумови формування політики соціального захисту населення. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління*. 2017. № 1. С. 75-80.
26. Чишкала Л.А. Вдосконалення державної допомоги малозабезпеченим сім'ям. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2014-.3/doc/5/11.pdf>.
27. Шаманська Н. Соціальний захист населення в контексті надання соціальних допомог: сучасний стан і пріоритети. *Галицький економічний вісник*. 2017. № 2. С. 43-49.
28. Ягода А.Г. Соціальна інфраструктура і політика: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2000. 212 с.
29. Ярова Л. В. Французький та британський досвід систем соціального захисту. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія*. 2018. Т. 175, Вип. 163. С. 118-121.
30. Шумна Л. П. Щодо можливості обмеження права на соціальні послуги як складової соціального захисту населення України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2017. № 25. С. 581-588.

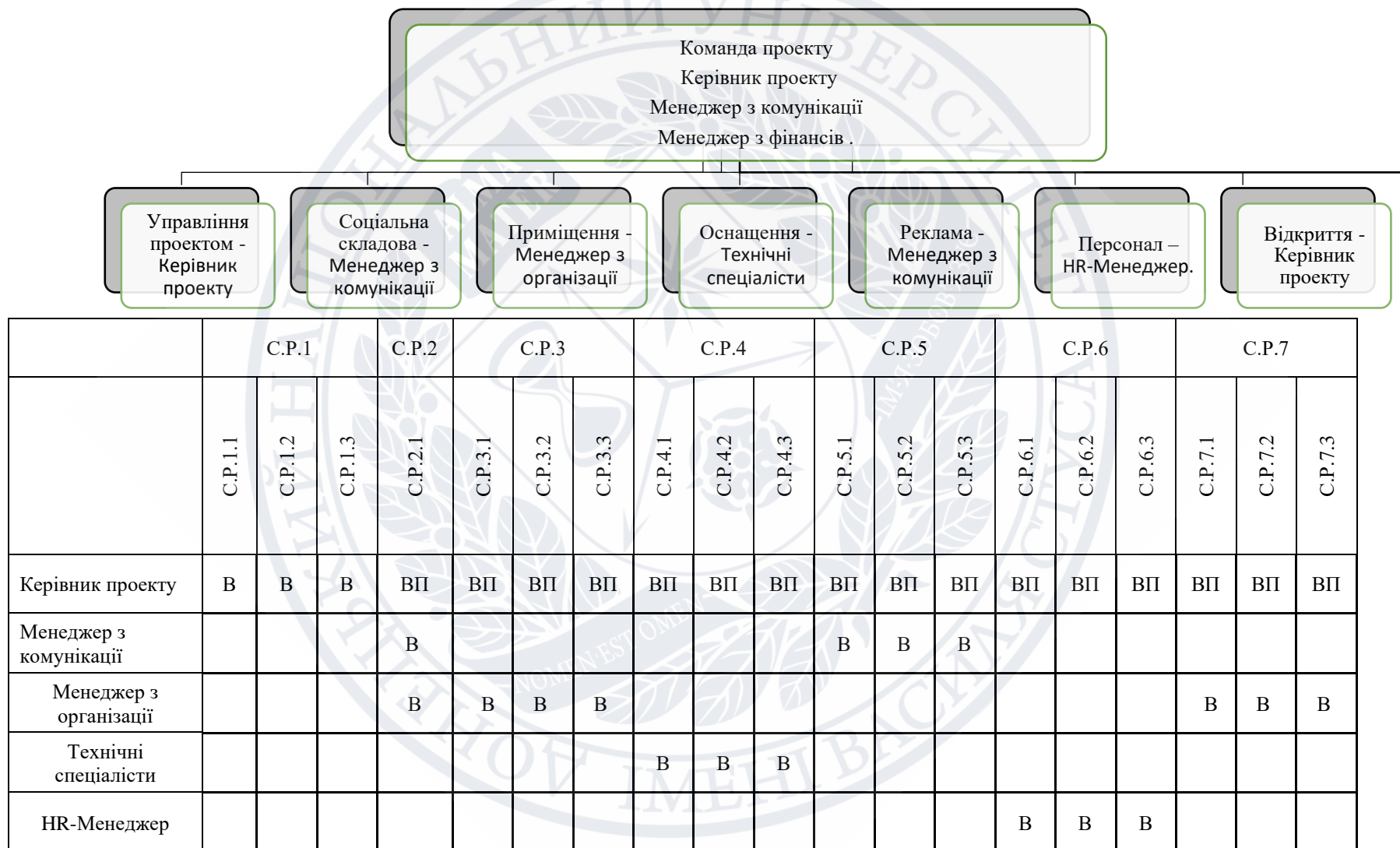
Логіко-структурна схема проєкту

Цілі проєкту	Логіка реалізації	Об'єктивні показники	Джерела перевірки	Припущення
Загальні цілі	Сприяти покращенню якості освіти в Україні та підтримці в фінансуванні пенсіонерів	Покращення якості освіти в Україні та підтримці в фінансуванні пенсіонерів	Допомога в вирішенні соціально-економічних проблем в Україні ЗМІ, вільний доступ до публічної інформації, інформація Соціальної допомоги щодо якості освіти України, результати опитувань, соціологічні опитування	
Конкретні цілі	Покращити якість освіти в Україні Збільшити кількість майстрів своєї справи мінімум на 15%; Налагодити відкриту систему при якій все більше майстрів похилого віку зможуть покращити своє фінансове становище.	Збільшення числа спеціалістів та майстрів в Україні; Зміни покращення проблеми пенсійного забезпечення; Відгуки учнів, студентів та інших учасників про користь та якість професійних курсів і вплив на їх освітній рівень	статистичний щорічник, статистичний збірник «Соціальний захист населення» у розрізі регіонів, ЗМІ, вільний доступ до публічної інформації, інформація Соціальної допомоги щодо зміни якості освіти та забезпечення пенсіонерів, результати опитувань, соціологічні опитування	Зацікавленість міністерства соціальної політики України в реалізації проєкту
Очікувані результати	Покращення рівня знань учнів та студентів на рівень де вони розуміють практичний процес Фінансове забезпечення пенсіонерів учасників в максимально можливому значенні; Підвищення кількості майстрів своєї професії в Україні на 15-25%	Підвищення кількості майстрів своєї професії в Україні на 15-25%; Велика кількість навчальних закладів та компаній, які залучились до співпраці.	статистичний щорічник, статистичний збірник «Соціальний захист населення» у розрізі регіонів, ЗМІ, вільний доступ до публічної інформації, інформація Соціальної допомоги щодо зміни якості освіти та забезпечення пенсіонерів, результати опитувань, соціологічні опитування	Отримання достатнього рівня прибутку для самопідтримки Знайдеться багато навчальних закладів, які захочуть з нами співпрацювати і будуть популяризувати ідею таких професійних курсів
Діяльність	провести соціологічне дослідження для вивчення кількості пенсіонерів та їх навичок; проаналізувати етапи організації професійних курсів та їх умови; Оцінити ефективність проведення проєкту «Знання поколінь»	Ресурси Державний соціальний фонд Прибуток від реалізації проєкту	Витрати Оренда приміщення Найм працівників	Отримання достатнього рівня прибутку для самопідтримки Отримання реальної картини щодо числа людей, які дійсно готові вляти участь у проєкті; Відсутність маніпуляцій через бажання людей красти кошти з проєкту

СТРУКТУРА РОБІТ WBS

OBS-структури проекту

Структура вартості CBS

Управління часовими параметрами проекту

Діаграма Гантта

